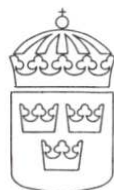

Riksdagens protokoll

1992/93:55

Torsdagen den 21 januari

Kl. 12.00–16.03

Protokoll
1992/93:55

1 § Meddelande om ändrad partitillhörighet

Andre vice talmannen anmälde att *Johan Brohult* meddelat att han fr.o.m. den 24 januari 1993 inte längre tillhör Ny demokrati.

2 § Val till Parlamentariska församlingen i konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK)

Företogs val av åtta ledamöter till Parlamentariska församlingen i konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK).

Valberedningen hade enhälligt godkänt en gemensam lista för detta val.

Sedan den gemensamma listan upplästs av andre vice talmannen och godkänts av kammaren befanns följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits på listan, valda för riksdagens innevarande valperiod:

ledamöter till Parlamentariska församlingen i konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK)

Lars Tobisson (m)

Pierre Schori (s)

Peeter Luksep (m)

Kristina Svensson (s)

Håkan Holmberg (fp)

Karin Wegestål (s)

Pär Granstedt (c)

Georg Andersson (s)

3 § Val till Gemensamma parlamentarikerkommittén EG-Sverige

Företogs val av arton ledamöter och arton suppleanter till Gemensamma parlamentarikerkommittén EG-Sverige.

Valberedningen hade enhälligt godkänt gemensamma listor för dessa val.

Sedan de gemensamma listorna upplästs av andre vice talmannen och godkänts av kammaren befanns följande personer, vilkas namn i här angiven

ledamöter till Gemensamma parlamentarikerkommittén EG-Sverige

Lars Tobisson (m)
Mats Hellström (s)
Nic Grönvall (m)
Berit Löfstedt (s)
Hadar Cars (fp)
Pierre Schori (s)
Per-Ola Eriksson (c)
Birgitta Dahl (s)
Karin Falkmer (m)
Holger Gustafsson (kds)
Odd Engström (s)
Ian Wachtmeister (nyd)
Birger Hagård (m)
Ewa Hedkvist Petersen (s)
Ylva Annerstedt (fp)
Göran Persson (s)
Pär Granstedt (c)
Bertil Måbrink (v)

suppleanter till Gemensamma parlamentarikerkommittén EG-Sverige

Per Stenmarck (m)
Sture Ericson (s)
Charlotte Cederschöld (m)
Anita Johansson (s)
Carl B Hamilton (fp)
Monica Öhman (s)
Karin Starrin (c)
Per Olof Håkansson (s)
Jan Sandberg (m)
Lars Svensk (kds)
Inga-Britt Johansson (s)
Christer Windén (nyd)
Göran Lennmarker (m)
Axel Andersson (s)
Isa Halvarsson (fp)
Yvonne Sandberg-Fries (s)
Karin Israelsson (c)
Nils T Svensson (s)

4 § Utökning av antalet suppleanter i socialutskottet

Prot. 1992/93:55
21 januari 1993

Valberedningen hade enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag tillstyrkt att antalet suppleanter i socialutskottet utökades från 19 till 20.

Svar på interpellationer

Kammaren biföll denna framställning.

5 § Val av suppleant i socialutskottet

Företogs val av en suppleant i socialutskottet.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleant i socialutskottet

Lennart Rohdin (fp)

6 § Svar på interpellation 1992/93:59 om den sociala välfärden

Anf. 1 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Med åberopande av Sveriges första rapport till FN om konventionen om barnets rättigheter har Sylvia Lindgren ställt följande tre frågor till mig:

1. Stämmer rapportens inledning överens med verkligheten av i dag?
2. Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidtaga för att ge kommunerna möjlighet att ordna barn- och ungdomsverksamheten på ett bättre sätt?
3. Har statsrådet för avsikt att vidtaga extra åtgärder för att underlätta situationen i storstäderna?

Sveriges rapport till FN inleds med ett konstaterande om att alla barn har rätt till en god start i livet, rätt att få sina materiella och känslomässiga behov tillfredsställda och rätt till ett liv i trygghet och social gemenskap. Det konstateras att barndomen har ett värde i sig och därför är en tid vars syfte utslutande är att ge en god förberedelse för vuxenlivet.

Min uppfattning är att Sverige har kommit långt när det gäller att ge barn och ungdomar möjlighet att i de flesta fall växa upp under goda förhållanden. Det finns i det svenska samhället stor förståelse för barns behov och respekt för deras rättigheter.

Den ekonomiska situation som vårt land befinner sig i gör det nödvändigt för alla att anpassa sig till nya förhållanden. Det gäller för enskilda, för näringslivet och för stat, landsting och kommuner. Omställningsprocessen i den offentliga sektorn är inte smärtfri, men nödvändig. Situationen ger upphov till svåra prioriteringar, inte minst i kommuner och landsting som svarar för väsentliga delar av den välfärdspolitik som berör barnen.

Det är i denna situation som regeringen i inledningen till sin rapport till FN slagit fast att barnperspektivet skall präglar arbetet på alla de samhällsom-

råden där barns intressen berörs. Detta är en klar markering från regeringens sida att barnen, som oftast har svårt att själva föra sin talan, och deras behov skall sättas i fokus i den pågående omstruktureringen av den offentliga sektorn. För att ytterligare markera detta har regeringen aviserat att förslag om inrättande av en särskild funktion som ombudsman för barn och ungdom kommer att föreläggas riksdagen.

Från olika håll har även till mig framförts farhågor om att den omställnings- och förnyelseprocess som pågår i kommuner och landsting i alltför hög grad riskerar missgynna verksamheter som rör barn. På mitt förslag har regeringen därför givit Socialstyrelsen i uppdrag att i samråd med Barnmiljörådet, Statens kulturråd och Statens ungdomsråd följa hur situationen utvecklas i ett antal kommuner och landsting. Uppdraget omfattar all verksamhet som berör barn, men områdena barnomsorg, utsatta barn och ungdomar, barn med funktionshinder och barn- och ungdomskultur har prioriterats. En redovisning av situationen hösten 1992 inom de nämnda områdena skall lämnas till regeringen senast den 1 mars 1993. Den 1 mars 1994 skall Socialstyrelsen redovisa utvecklingen under den mellanliggande perioden. Styrelsen är oförhindrad att i anslutning till slutredovisningen föreslå eventuella åtgärder som kan föranledas av utvecklingen under perioden.

Regeringen har vidare senast i den nyligen avlämnade budgetpropositionen aviserat en utvidgad lagreglering av kommunernas ansvar på barnomsorgsområdet. Sedan statsbidragen till barnomsorgen avskaffades är det angeläget att i socialtjänstlagen precisera kommunernas skyldigheter.

I den proposition med förslag till ny lag om stöd och service till funktionshindrade, m.m. som snart kommer att föreläggas riksdagen kommer att lämnas förslag till förändringar inom föräldraförsäkringen som avser att förbättra det ekonomiska stödet till föräldrar med funktionshindrade barn. Även i andra avseenden bör förslagen i propositionen innebära ett förbättrat stöd till funktionshindrade barn och deras familjer.

Även i övrigt har regeringen vidtagit olika åtgärder för att stärka barnens ställning i samhället. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att utforma och genomföra ett program för att utveckla socialtjänstens förhållningssätt till utsatta barn och deras familjer (Barn i fokus-projektet). Satsningen tar sikte på att höja kompetensen och öka medvetenheten hos socialarbetare och andra som arbetar med utsatta barn. Förmågan att se, förstå, beskriva och bemöta utsatta barns behov skall utvecklas. Särskilda medel har avsatts för detta utvecklingsarbete som syftar till att sätta barns bästa i främsta rummet.

I en särskild satsning som främst berör storstäderna har regeringen på civilministerns förslag anslagit 30 mkr för ett projekt för lokal utveckling genom samverkan – det s.k. Plusprojektet. Syftet är att i tio storstadsområden, varav sex stadsdelar i Stockholms län, förebygga utslagning av ungdomar i riskzonen. Projektet bygger på att lokala parter, såväl föreningslivet som den offentliga sidan, genom samverkan bidrar till en utveckling och mångfald när det gäller allmänt förebyggande och individuellt inriktade insatser.

Under det senaste året har vidare situationen för övergivna ungdomar i främst storstäderna uppmärksamats särskilt. För att få en mer samlad bild och för att få veta om samhället brister i sitt ansvar uppdrog regeringen till Socialstyrelsen att undersöka situationen för gruppen i fråga. Socialstyrelsen

har vidare under 1991 startat projektet Ungdom utanför. Det syftar till att utveckla en mer medveten och genomtänkt hållning i ungdomsarbetet.

Om Socialstyrelsens kartläggningar så föranleder, är jag beredd att överväga att föreslå regeringen liknande insatser även på andra verksamhetsområden som berör barn och ungdomar.

Jag vill avslutningsvis framhålla att situationen trots allt inte är så illavarslande som Sylvia Lindgrens interpellation ger ett intryck av. Som exempel på motsatsen kan jag nämna att under 1992 har antalet barn i daghem ökat med över 30 000. Även om en del av denna ökning beror på något större barngrupper, är det uppenbart att det fortfarande sker en utbyggnad av barnomsorgen i landet.

Genom Socialstyrelsens rapporter kommer vi att få ett mer tillförlitligt underlag för att bedöma hur situationen för barnen utvecklas i kommunerna. Den debatt som förts under hösten har i stort rört diskuterade åtgärder och inte genomförda.

Anf. 2 SYLVIA LINDGREN (s):

Herr talman! Jag tackar Bengt Westerberg för svaret på min interpellation. Men visst skulle jag ha varit ännu mera tacksam om Bengt Westerberg hade sagt att det nu behövs kraftåtgärder för att det skall gå att komma till rätta med välfärdsfrågorna.

Jag hade också hoppats på en större förståelse för storstädernas dåliga ekonomi och för det faktum att den politik som bedrivs – med nedskärningar av statsbidragen, oviljan att häva kommunala skattestopp osv. – starkt bidrar till försämringar beträffande välfärden.

Statliga beslut ledde till att Stockholm tappade ca 2,7 miljarder av sina inkomster för 1993. Skattestoppet förhindrade att Stockholm kunde höja skatten, trots att staden har en kommunalskatt som ligger ca två kronor under riksgenomsnittet. Det råder inget tvivel om att bl.a. dessa åtgärder bidragit till försämring av välfärden. Den slår hårt på många områden.

Jag bor själv i en förort till Stockholm och ser mer eller mindre dagligen hur negativa effekterna blir. Lokaler står tomma. Ingen bedriver längre verksamhet i dem. Barn och ungdomar samt även pensionärer som tidigare vistades där har fått söka sig andra vägar. Ungarna drar till stan. Pensionärerna sitter hemma i sina lägenheter. Idrottsrörelsen, Vår teater, skolan, fritidsverksamheten, mellanstadieverksamheten; listan kan göras lång över områden där försämringar leder till att ungdomars situation förvärras.

I den interpellation som jag har ställt har jag också återopat Sveriges rapport till FN. Där står talat om att en valfrihetsrevolution genomförs inom barnomsorg, familjepolitik och skola. Det rimmar illa, Bengt Westerberg, med kommunernas egna rapporter och budgetbeslut. Där talas hela tiden om neddragningar i verksamheten.

Den alltmer utökade arbetslösheten gör att många familjer utsätts för extrema påfrestningar. Jag hörde på radion att BRIS informerat om att allt fler barn kontakter dem. Barnen har det dåligt hemma. De blir misshandlade osv. Detta kan i många fall direkt kopplas till arbetslösheten.

Föräldrar måste också kunna vara trygga i förvisningen om att deras barn har det riktigt bra i den skola och i den barnomsorg som erbjuds. Även för

de äldre barnen måste det erbjudas en trygg värld efter skolans slut. Antalet s.k. nyckelbarn får inte öka. Behovet av vård och omsorg ökar i samhället av i dag snarare än minskar. Ändå skärs resurserna ned.

I takt med alla de negativa effekter som arbetslösheten bär med sig ökar också socialbidragskostnaderna för kommunerna. För 1993 beräknas dessa till minst 1,3 miljarder för Stockholms vidkommande, som en följd av arbetslösheten. Kommunal verksamhet handlar inte om välgörenhet till de sämst ställda, utan om att tillhandahålla ett basutbud av nyttigheter som gagnar alla kommuninvånare.

Den nationella ekonomiska politiken, såväl budgetpolitik som finanspolitik, får i flera avseenden betydelse för kommunernas egen ekonomi. En ineffektiv arbetsmarknadspolitik minskar skatteintäkterna samtidigt som kommunernas utgifter för bl.a. socialbidragen stiger. Ett växande budgetunderskott driver upp ränteläget och påverkar därmed också kommunerna och deras bolags kapitalkostnader. Så flätas ekonomierna samman, och så styrs våra samhällsmedborgares öden.

Nu arbetar regeringskansliet med en uppföljning av Kommunalekonomiska kommitténs förslag. Det är då oerhört viktigt att man tar hänsyn till storstädernas speciellt utsatta situation. Det finns särskilda kostnader i storstäderna som man inte har tagit hänsyn till när man utformat det nya statsbidraget.

Vi måste lyssna på människor. Vi måste förstå sambanden i det som håller på att ske, sambanden mellan arbetslöshet och sämre barn- och ungdomsverksamhet, sämre beting för idrotten och sämre tillgång till bra service. Vi måste ta konsekvenserna av de signaler som ges.

Till att börja med, Bengt Westerberg: Hjälp till och riv upp skattestoppet! Stockholm, som har en låg kommunalskatt, måste åtminstone få höja till riksgenomsnittet. Hjälp till så att storstäderna får en rättvis behandling vid uppföljningen av Kommunalekonomiska kommitténs förslag!

Anf. 3 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag skall inte uppta någon längre tid med att kommentera de frågor som Sylvia Lindgren berör i sin interpellation eller de svar som Bengt Westerberg lämnar. Men jag tycker att det är angelägna frågor som Sylvia Lindgren har ställt till socialministern. Jag kommer i en egen interpellation senare att ta upp de frågor som specifikt berör barnomsorgen. Jag väntar svar på de frågorna i februari.

Det jag tycker att det finns anledning att kommentera och det jag till fullo instämmer i är att storstäderna får dålig tilldelning av statsbidrag. Särskilt för Stockholms läns del är en minskad andel av statsbidragen mycket allvarlig med tanke på att problemen ökar.

Jag tror att både Sylvia Lindgren och jag, och de flesta i den här riksdagen, är väl medvetna om att svenska barn, med internationella mått, har det rätt bra. Det finns ett väl utbyggt skyddsnät för svenska barn. Men vi ser också olika tecken på att detta skyddsnät håller på att rivas upp. Jag tror inte att man kan ta för givet att svenska barns välbefinnande är en självklarhet i framtiden. Jag tror att vi skall vara mycket noga med vilka delar i välfärds-systemet som förändras och hur de ändras.

I rapporten till FN om barnets rättigheter, som Socialdepartementet har lämnat, nämns bl.a. Socialstyrelsens och flera organisationers uppföljning av de klara orosmoln som finns när det gäller barn och hur de förändringar som sker ute i kommuner och landsting drabbar barn. Där beskrivs att slutversionen av rapporten kommer först våren 1994 och att man därefter kan vidta åtgärder. Jag tycker att en självklar fråga att ställa sig är varför man inte redan våren 1993 kan vidta åtgärder, när det redan finns allvarliga tecken på att barn kommer i kläm.

De olika projekt som är på gång, som socialministern nämner, Barn i fokus, Plusprojektet och Ungdom utanför är alla utmärkta exempel på hur man kan se till att barn inte hamnar utanför och att särskilt utsatta barn och ungdomar får ett berättigat stöd. Men det gäller att ligga steget före, så att barn inte hamnar utanför eller blir särskilt utsatta barn. Då gäller den generella välfärden och att barnomsorgen, som har en mycket viktig roll, får fungera på bästa möjliga sätt.

Jag vill här bara ta upp en speciell fråga, som nämns i svaret och som den borgerliga regeringen återkommer till, och det är valfriheten. Jag tycker att det är bra med valfrihet inom barnomsorg och på de flesta områden. Men det sätt som regeringen går ut med detta på stämmer inte.

Ute i en del kommuner har man i sitt närområde nämligen bara ett privat alternativ. När man i mitt området, Skarpnäcksfältet – en söderförort till Stockholm, som jag har diskuterat om tidigare med Bengt Westerberg – talar om att lägga ned mellanstadieverksamheten och att den skall föras över på föreningslivet, har vi föräldrar ingen valfrihet. Trots att över 90 % av föräldrarna är mycket nöjda med kommunal barnomsorg skall ett privat, föreningsdrivet alternativ pressas fram. Då menar jag att talet om valfrihet rimmar illa med verkligheten.

Det har i dag presenterats att regeringen börjar bli överens om vårdnadsbidraget. Jag vill fråga Bengt Westerberg, vars parti tidigare har varit mycket skeptiskt till om vårdnadsbidraget skulle befrämja barns utveckling på ett så mycket bättre sätt än de andra skyddnät vi har, de generella välfärdsinstrumenten med en utbyggd föräldraförsäkring: Är Bengt Westerberg nu beredd att gå med på ett alternativ med vårdnadsbidrag?

Anf. 4 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag tycker att detta är en mycket viktig debatt om barnomsorgen, inte minst för kvinnor, eftersom kvinnor är beroende av att det finns en bra barnomsorg för att de skall kunna ha förvärvsarbete.

Vi har tidigare i debatten hört talas om storstädernas problem. Jag kan instämma i detta. Även Göteborg har stora ekonomiska bekymmer. Där emot vill jag inte förorda någon skattehöjning i Göteborg. Det är inte någon lösning på Göteborgs problem. Men det finns stora ekonomiska problem i många kommuner i dag, och det gör att barnomsorgen kanske kommer i kläm. Därför tycker jag att det var tillfredsställande att i svaret höra att regeringen är beredd till någon form av reglering när det gäller kommunernas skyldigheter att tillhandahålla barnomsorg.

Däremot vill jag ta fram ett annat problem som hänger samman med barnomsorgen. Det är inte bara fråga om att den skall finnas i olika former. Det

är också fråga om vilka avgifter som gäller. Vi har kunnat läsa om i tidningarna att man planerar att höja avgifterna ganska rejält. Det kan också bli ett hinder för kvinnor att över huvud taget kunna utnyttja den barnomsorg som ges. Hur man skall tackla problemet vet inte jag. Har statsrådet något förslag?

Det viktiga är att det finns en barnomsorg som kan utnyttjas av kvinnor. Inte minst gäller detta för deltidsarbetande kvinnor. Om avgifterna blir för höga kommer de helt enkelt inte att ha råd. Då tvingas de hem. Det kan inte vara meningen.

Anf. 5 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Låt mig först nämna det som vi alla är medvetna om, att en utgångspunkt för alla sådana här resonemang är att Sverige befinner sig i stora ekonomiska svårigheter. Detta drabbar naturligtvis – det var jag inne på i mitt svar – alla delar av samhället. Det berör kommunerna, enskilda hushåll och självfallet staten. Det måste vi väga in. Självklart skulle jag önska att vi kunde bedriva välfärdspolitiken och all annan politik i ett litet bättre ekonomiskt klimat. Men när nu situationen ser ut som den gör måste vi ta hänsyn till det, och det måste kommunerna också göra. Det kommer att beröra alla verksamheter.

Jag nämner detta därför att Eva Zetterberg kom tillbaka till sina erfarenheter från Skarpnäck och Stockholms kommun om mellanstadiebarnen. Min uppfattning är att kommuner måste få pröva nya och billigare lösningar. Jag kan inte, innan jag har sett hur det fungerar, ta avstånd från en lösning och säga att det är en dålig lösning som vi inte kan tänka oss. Jag tycker att det är rimligt att kommunerna får pröva nya lösningar.

Det är självklart att skolorna skall ha ett ansvar också för mellanstadiebarnen, så att vi undviker en situation med nyckelbarn. Men att utan vidare säga att en viss lösning inte går att ha kan jag inte hålla med om, även om jag förstår att Eva Zetterberg som mamma tycker att den lösning som nu funnits med mer fristående fritidshem har varit ännu bättre. Detta tillhör den typen av rationaliseringar som man måste vara beredd att acceptera.

Sylvia Lindgren var inne på uppföljningen av den kommunalekonomiska reformen. Där är det två delar som är viktiga. Den ena är skattestoppet. Sylvia Lindgren uppmanade mig att medverka till att riva upp det. Det är inte aktuellt, därför att stoppet bara gäller för 1993. Vad som skall hända 1994 kommer regeringen tillbaka till i kompletteringspropositionen i slutet av april.

Den andra frågan gäller strukturindexen, som är en av de ingående faktorer som påverkar de utgående skatteutjämningsbidragen. Där pågår, som Sylvia Lindgren också nämner, en översyn. Den kommer att föreligga någon gång under året och kommer att leda till justeringar i skatteutjämningsbidragen för 1995, men inte dessförinnan. Jag delar helt Sylvia Lindgrens och Eva Zetterbergs syn att det är angeläget att man då tar hänsyn till de speciella förhållanden som finns i storstäderna. Jag tror, precis som ni, att storstäderna har blivit missgynnade i skatteutjämningsystemet, såsom det nu ser ut.

Sylvia Lindgren var också inne på detta med valfriheten och menade att

det inte blivit någon utvidgad valfrihet. Det kan jag inte riktigt hålla med om. Jag tycker nog att kommunerna, trots att det är kärt och att de har svårigheter att skapa många alternativ, ändå försöker att vidga valfriheten på olika sätt.

Jag fick häromdagen som pappa till en liten pojke ett brev från Stockholms läns landsting, där man meddelade att vi nu själva kunde välja vilken tandläkare pojken skall gå till, tandläkare inom folktandvården eller privat tandläkare. Vi valde för vår del folktandvården därför att vi tycker att den fungerar utmärkt. Jag tycker att frihet att få välja är viktig. Det kommer på område efter område nu, också när det gäller barnomsorgen.

Däremot är det alldeles självklart att skall man kunna tala om valfrihet på t.ex. barnomsorgsområdet, är det viktigt att det finns barnomsorg över huvud taget. Den sämsta formen är att det inte finns något alternativ alls att välja. Den näst bästa att det åtminstone finns en barnomsorg, även om man inte kan välja. Den bästa är om man får välja mellan olika former av barnomsorg. Det är bl.a. för att säkerställa detta som jag tycker det är angeläget med den utvidgade lagreglering av socialtjänstlagen som vi har talat om och som jag skall återkomma till när jag besvarar Eva Zetterbergs interpellation om några veckor.

Sylvia Lindgren var vidare inne på att det finns många tomma lokaler, vilket leder till att ungdomar och pensionärer antingen drar ut på gatan – det är ungdomar – eller sitter hemma – pensionärer. Det är olyckligt om det är så. Finns det tomma lokaler har jag svårt att se varför inte ungdomar och pensionärer, om kommunen inte har råd att behålla lika mycket personal som tidigare, själva kan få sköta dessa lokaler. Det är ett typiskt område där jag tycker att en s.k. övervältring på frivilligsektorn är fullt möjlig att genomföra. Jag tycker att varje kommun som har en ungdomsgård eller en pensionslokal skall ställa sig frågan: Om vi inte har råd att ha personal hela dagarna i dessa lokaler, på vilket sätt skall vi hålla i gång verksamheten? Skall vi inte låta ungdomar och pensionärer ta över själva?

Jag tror att man då skulle lösa problemet, och jag tror att det kan bli väl så bra som när kommunen har anställd personal som håller i lokalerna.

Eva Zetterberg frågade om man inte kan vidta åtgärder redan nu och menade att man inte behöver vänta med allting till 1994. Jag håller helt och hållet med om det. En rad åtgärder planeras nu. Vi lägger om några veckor fram, som jag har sagt, ett förslag till en ny handikapplag som innehåller flera reformer som rör mindre barn. Vi kommer med ett förslag om en barnombudsman under våren. Vi kommer med ett förslag om lagreglering av barnomsorgen. Vi kommer med ett förslag om familjerådgivning som i alla fall indirekt berör barnen. En lång rad förslag är alltså på gång. Men dyker det upp några väl underbyggda larmrapporter, måste vi självklart gripa in. Då kommer vi inte att sitta med armarna i kors och vänta till 1994.

Allra sist vill jag svara på Eva Zetterbergs fråga om artikeln i Dagens Nyheter i dag vad gäller vårdnadsbidraget. Det är sant att vi i regeringen diskuterar frågan om barnomsorgslag och vårdnadsbidrag. Det har vi hållit på med nästan sedan regeringen tillträdde. Det finns inget sakligt underlag alls för den artikel som finns i Dagens Nyheter i dag. Eftersom jag inte är inblandad i alla diskussioner som pågår i regeringen, har jag för säkerhets skull dis-

kuterat med mina kolleger på morgonen, och ingen av dem känner till vad det finns för grund för denna artikel. Den är faktiskt tillkommen på något sätt som inte har någon saklig grund alls.

Anf. 6 SYLVIA LINDGREN (s):

Herr talman! Det är i alla fall viktigt att se till att skattestoppet för kommuner och landsting upphävs, om inte 1993 så 1994. Självfallet kan skatterna aldrig bli något självändamål. Därför måste kommunerna ges möjlighet och frihet att höja skatten när statsbidragen försämras och man märker att man inte klarar av att hålla den servicenivå som man så väldigt gärna vill.

Jag tycker också som Bengt Westerberg att det är bra att man prövar nya metoder. Men man måste först kontrollera om det blir billigare och om man kan hålla samma kvalitet. Tyvärr är det ofta så i dag att många drar i gång bra verksamheter i tron att det blir billigare. Man har inte gjort konsekvensbeskrivningar eller konsekvensanalyser, innan man river upp i och för sig bra verksamheter.

Vad hjälper det med lagregleringar om kommunernas ansvar på barnomsorgsområdet om man i praktiken nedrustar barnomsorgen? Det är ju vad man gör i dag. Även om vi internationellt sett är bra, är vi på väg att bli sämre än vad vi är i dag. Barngrupperna blir större. Barn med föräldrar som är föräldralediga med mindre syskon får inte vara på dagis mer än tre timmar per dag. Sexåringarna får över huvud taget inte vara kvar på dagis. Vad är valfriheten?

Lokalersättningen kommer att schabloniseras. Dagis i t.ex. nybyggda områden i både kommunal och kooperativ regi kommer att få det svårt att klara sig. Fler barn eller lägg ned verksamheten! Vad är valfriheten?

Ersättningen för s.k. tretimmarsbarn är så låg att barngrupperna måste bli väldigt stora för att det skall gå ihop ekonomiskt. Till detta kommer att socialdistrikten, för att sänka sina kostnader, lägger ned enavdelningsdaghemmen och försöker slå ihop avdelningarna – naturligtvis i effektiviserings- och rationaliseringssyfte.

För barnen blir alla dessa förändringar för många på en gång. De flyttas runt som schackpjäser. De får byta både kamrater och personal. Det blir mycket oro i leden. Många dagis föreslås läggas ut på entreprenad, ofta utan att ens föräldrarna är informerade eller själva har önskemål om ändrade driftsformer. Många av barnomsorgens lokaler är bundna med långa kontrakt. Man får betala lokalkostnader utan att verksamhet bedrivs där. Inte heller då blir det några besparingar på personalen. På kort sikt har man uppsägningstider o.d. På lång sikt ökar socialbidragen mest – därav neddragningar i välfärden.

Anf. 7 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag skall inte upprepa den verklighetsbeskrivning som Sylvia Lindgren har gjort på ett väldigt bra sätt. Jag instämmer till fullo i den. Det är den verklighet som barnomsorgen på många håll i dag möter.

Det finns dock litet att tillägga. Det är självfallet bra, Bengt Westerberg, att man från regeringens sida är villig att vidta åtgärder så fort signaler dyker upp. Skillnaden är kanske att Sylvia Lindgren och jag tycker att signalerna

redan är väldigt tydliga, att man alltså inte behöver invänta så många fler rapporter.

Jag tycker också att de olika förbättringar som Bengt Westerberg nämner – barnomsorgslagen, barnombudsman, förbättringar för föräldrar med funktionshindrade barn osv. – självklart är bra. Vi ställer oss bakom dem. Men jag tror inte att det räcker. Kvar står frågan om statsbidragen och möjligheten för kommunerna att höja skatten om man bedömer att det behövs. Det är viktiga åtgärder för att kommunerna skall kunna ge en bra barnomsorg, inte bara ge barnomsorg.

Till sist frågan om valfriheten, som jag tycker är en av de absolut viktigaste frågorna i det här sammanhanget. Bengt Westerberg tog som exempel folktandvården. Det är ett exempel på valfrihet. Jag har likaså fått sådant erbjudande till samtliga barn. Där har jag ett val. Jag kan välja folktandvården eller en privat tandläkare, om jag nu föredrar det. Sedan kan man i och för sig diskutera om det blir billigare, vilket jag inte tror, men valfriheten finns.

Valfriheten vad gäller barnomsorg innebär i så fall att jag kanske får ta mitt barn till ett annat område, om jag t.ex. enbart erbjuds ett privatdagis som jag inte vill ha eller ett föreningsdrivet dagis. Där känner vi till ett dåligt exempel från Åkersberga. Man tvingades stänga dagiset därför att det inte fungerade. Då kan man inte tala om valfrihet om det innebär att man som förälder skall resa långt. Dagis- och fritidsverksamhet, barnomsorgsverksamhet över huvud taget, bygger på att man har den i sin närmiljö.

Allra sist vill jag kommentera mitt eget område, som jag har berättat om för Bengt Westerberg tidigare. Där har vi en integrerad fritids- och mellanstadieverksamhet. Den finns i skolan under samma tak och under samma huvudman. Det är ett utmärkt exempel på hur integreringen kan gå till. Men om man så småningom beslutar att lägga ned verksamheten, kan jag inte som förälder åka till Stureby, Högdalen eller någon annanstans därför att det där finns en integrerad verksamhet. Då menar jag att talet om valfrihet blir en fullständig chimär.

Jag vill så här på stående fot inbjuda Bengt Westerberg till Tätorp och Skarpnäck. Då kan han se hur effektiv och bra mellanstadieverksamheten där är, en verksamhet som drivs i kommunal regi.

Anf. 8 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Jag tackar för inbjudan, och jag skall se om jag kan komma vid tillfälle.

Först vill jag svara på den fråga som Ingela Mårtensson ställde, vilket jag glömde i mitt förra inlägg. Frågan gällde avgifterna. Jag delar naturligtvis uppfattningen att man i och för sig kan införa en skyldighet för kommunerna att tillhandahålla barnomsorg, dvs. en rättighet för föräldrar att få tillgång till barnomsorg. Sedan kan då kommunerna ta ut en så hög avgift att denna rättighet kan bli en chimär. Det håller jag med om.

I dag regleras denna fråga i en paragraf i socialtjänstlagen, som omfattar barnomsorg och annan social service. Där sägs inte så mycket mer än att avgifterna skall ligga på en skälig nivå. Det finns emellertid en begränsning som innebär att kommunerna inte får ta ut mer än självkostnader. Men även

Prot. 1992/93:55
21 januari 1993

Svar på interpellationer

avgifter i den prisklassen skulle göra denna service otillgänglig för många människor.

I samband med att ADEL-avgiftspropositionen antogs i höstas skrevs det också in ett särskilt förbehåll, nämligen att personer som bor på sjukhem och betalar avgifter alltid måste förbehållas en viss inkomst som är tillräcklig för att de skall kunna klara normala levnadsomkostnader. Högre avgifter än så får inte kommunerna ta ut. Jag är inte främmande inför tanken, att en liknande reglering skulle kunna bli aktuell också när det gäller barnomsorg och annan social service, om det visar sig att kommunerna genom prissättning försöker att få bort klienter, patienter eller barnfamiljer från marknaden. Men jag vill avvakta och se vad som händer.

Det är visserligen sant att avgifterna inom barnomsorgen har höjts på många håll i landet, men man kan ännu inte säga att priserna ligger på en så hög nivå att det är fråga om en direkt diskriminering av den här typen. Vi skall naturligtvis vara mycket vaksamma, och om vi ser några tendenser till helt orimlig prissättning, finns det anledning att ingripa och göra en reglering.

Sylvia Lindgren talade om nedrustning inom barnomsorgen. Jag delar inte riktigt hennes uppfattning. Det är visserligen sant att barngrupperna har blivit något större, men man kan inte utan vidare säga att större barngrupper innebär sämre kvalitet. Det finns en alldeles färsk forskning – utförd av Gunni Kärrby, pedagogikprofessor i Göteborg – om daghem. Gunni Kärrby har sett på just vad som är god kvalitet och vad som konstituerar god kvalitet inom barnomsorgen. I sin forskning konstaterar hon att det är viktigare med t.ex. personalens utbildning än med stor personaltäthet på ett och samma daghem. Jag tror att man med fortbildning och med bättre kvalitet hos personalen mycket väl kan ha något större barngrupper. Sedan kan det finnas speciella problem i socialt utsatta områden, där personaltätheten har större betydelse för kvaliteten. Vissa barn talar kanske inte svenska medan andra barn kan ha sociala problem hemma, och sådant måste man ta hänsyn till. Men det finns inget entydigt samband mellan personaltäthet och kvalitet. Man kan alltså inte utan vidare dra slutsatsen att kvaliteten har försämrats i och med att barngrupperna har blivit något större. Det är en litet för snabb slutsats.

Jag tycker att det är bra med så stor valfrihet som möjligt, men det går ju inte att erbjuda alla föräldrar ett Montessoridagis med en liten grupp bestående av tolv barn i det kvarter där de bor. Alla alternativ som föräldrar skulle kunna önska sig kan inte tillhandahållas. Ibland måste föräldrarna åka långa sträckor för att få tillgång till alternativen. Om de vill ha in sina barn på ett Montessoridagis eller något annat speciellt inriktat dagis, går det inte ens i Stockholm att erbjuda sådana alternativ i varje område. Då får man räkna med att åka en bit för att få tillgång till just det alternativ som man är intresserad av.

Valfriheten har naturligtvis alltid sina gränser. Vi som bor i den här regionen är dock gynnade, eftersom vi med relativt korta reseavstånd kan få tillgång till många olika alternativ.

När nu fler enskilda alternativ har släppts fram har vi kunnat se att detta leder till en utveckling av kvaliteten. Jag besökte i går dagiset Knatteborgen

i Farsta, som sedan en tid tillbaka drivs som ett aktiebolag. Det var ett utomordentligt bra dagis. Jag kan då jämföra med de kommunala dagis som jag har personlig erfarenhet av. Det fanns flera intressanta inslag på Knatteborgen som jag gärna skulle ha sett på det dagis där min egen son har gått. Den etableringsfrihet som valfrihetsrevolutionen på det här området har inneburit har lett till att det kommer fram alternativ som medför en utveckling av kvaliteten. Det tycker jag är mycket positivt.

Andre vice talmannen anmälde att Eva Zetterberg anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 9 SYLVIA LINDGREN (s):

Herr talman! Jag ställer självfallet upp på att man i vissa fall kan ha större barngrupper, vilket också har förekommit och förekommer. Både rationaliseringar och effektiviseringar har under en lång tid ägt rum, inte minst inom den offentliga sektorn. Men det finns alltid smärtgränser. Det finns en nivå, där man inte kan pressa personalen mera.

Vad hjälper det om man säger att barn med behov av särskilt stöd skall värnas, när systemet med barnomsorgspeng och skolpeng riskerar att ytterligare segregera barnen?

Jag tycker att den omtalade rapporten i dess helhet är bra, men jag har studsat inför vissa formuleringar i inledningen. Som jag ser det är det väldigt mycket av läpparnas bekännelse när jag jämför med dagens verklighet. Till skillnad från vad som sägs i rapporten går utvecklingen bakåt när det gäller att sätta barnens rätt i centrum. Barnen är alltid utsatta, och det som händer i vårt samhälle i dag är inte positivt, sett ur barnens perspektiv. Det förekommer t.ex. arbetslöshet, neddragningar av idrottsverksamhet, av föreningsliv och i skolan.

Jag tror inte heller att det är så som det står i rapportens inledning: "En brist i Sverige har dock varit att de familjer som av olika skäl vill ha någon annan barnomsorg än den traditionella har haft svårt att kunna få det. Bara mycket resursstarka föräldrar har haft möjlighet att välja enskilda alternativ." Detta ställde sig Bengt Westerberg litet grand här bakom när han kommenterade det som Eva Zetterberg sade. Bengt Westerberg sade att om man vill ha en annan skolform eller ett speciellt dagis, får man finna sig i att åka långa sträckor.

Jag tycker att man skall ha en bra grundbarnomsorg för alla, som också kan göras bättre. Men mängder av enkätundersökningar tyder på att de allra flesta är nöjda med den kommunala barnomsorgen och vill ha den kvar. Stöd då den kommunala barnomsorgen, Bengt Westerberg! Ge inte antydningar och signaler om att andra, privata alternativ alltid är bättre! Kvalitet och kostnader måste vägas in. Det finns all anledning att stödja även den offentliganställda personalen i vårt land.

Anf. 10 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! För det första är det klart att den samhällsekonomiska utvecklingen inte är bra för barnen, och inte heller för någon annan. Därför är

det väldigt angeläget att vi för en politik som kan vända utvecklingen. Regeringens hela politik är utformad utifrån den utgångspunkten.

För det andra har jag verkligen aldrig sagt att privata alternativ alltid är bättre än offentlig barnomsorg. Tvärtom, den offentliga barnomsorgen i Sverige är utomordentligt bra. Men jag har under många år reagerat emot att man inte från socialdemokratisk sida har velat tillåta enskilda alternativ vid sidan av den offentliga barnomsorgen. De förskollärare och andra som tycker sig kunna ge mer av sitt engagemang, sin fantasi och skaparlust inom ramen för privata alternativ har inte tillåtit driva alternativ i den formen. Det är det som jag har reagerat emot. Privata alternativ kan vara bra också för föräldrarna. Knatteborgen är ett bra exempel på detta. Där fick inte personalen starta ett aktiebolag och driva daghemmet i den formen förrän för ett år sedan, då vi avskaffade lex Pysslingen. Sylvia Lindgren och andra socialdemokrater har under många år motarbetat eller åtminstone röstat emot denna idé, när den har tagits upp i riksdagen. I dag finns den möjligheten, vilket gör att mångfalden är större. Men detta innebär verkligen ingen kritik mot den offentliga barnomsorgen. Jag, som har besökt massor av dagis runt om i Sverige, vet att den offentliga barnomsorgen ofta fungerar jättebra, men kvaliteten skiftar också där. Det finns bra och det finns dåliga kommunala dagis.

Den mångfald som kommer sig av att man släpper fram enskilda alternativ är någonting som är positivt. Jag ser med en viss oro att det finns kommuner i dag som, när de har fått överta alla bidrag, säger nej till enskilda alternativ. Det blir alltså små lokala, kommunala lex Pysslingar i stället för den statliga lex Pysslingen som vi avskaffade för ett år sedan. Det hoppas jag att man skall kunna sätta stopp för genom den förändring i socialtjänstlagen som jag tidigare har aviserat.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1992/93:62 om svensk alkoholpolitik avseende EG och EES

Anf. 11 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Karin Israelsson har ställt följande frågor till statsrådet Dinkelspiel:

1. Vilka åtgärder har regeringen hitintills vidtagit för att informera verksamchefer och andra ledande förtroendemän resp. tjänstemän för att förankra av riksdag och regering fattade beslut?

2. Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att statligt anställda skall få kunskap om vilka politiska direktiv som gäller för svensk alkoholpolitik?

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Frågorna är enligt Karin Israelsson föranledda av att ledande tjänstemän i Vin & Sprit AB, Konkurrensverket samt EFTA:s övervakningsmyndighet på konferenser och i massmedier uttryckt åsikter som står i motsättning till alkoholpolitiska beslut som fattats av regering och riksdag.

Inledningsvis vill jag konstatera att regeringen vid upprepade tillfällen har uttalat sig för en fortsatt aktiv alkoholpolitik, vilket riksdagen också ställt sig bakom. Alkoholmonopolen utgör viktiga inslag i vår restriktiva alkoholpolitik, och då särskilt detaljistmonopolet. Även om rättsläget i EG är något oklart är vi på svensk sida av den uppfattningen att alkoholmonopolen inte är diskriminerande i Romfördragets mening. Monopolen har ett klart socialt och hälsopolitiskt syfte. Det är ett viktigt mål för Sverige att i de förestående medlemskapsförhandlingarna få den svenska linjen erkänd av EG.

Jag anser i likhet med vad riksdagen vid olika tillfällen framhållit att det är självklart att de statliga monopolföretagen på alkoholområdet följer den av staten fastställda alkoholpolitiken. I lagen om handel med drycker åläggs de båda alkoholmonopolen en alkoholpolitisk roll.

Låt mig något kommentera de tre verksamheter som Karin Israelsson hänvisar till i sin interpellation. Vin & Sprit AB är ett helstatligt aktiebolag som har att verka inom de ramar som riksdagen angett. Regeringens inflytande tillgodoses genom att ägaren, dvs. företrädare för staten, vid bolagsstämma beslutar om bolagsordning och utser bolagets ordförande och styrelse. Därtill sluts även separata avtal mellan regeringen och bolaget. Bolagsstyrelsen består av personer med bred samhällsförankring.

Konkurrensverket är ett centralt ämbetsverk som verkar inom ramen för verksförordningen och en särskild instruktion för myndigheten. De statliga ämbetsverken har i förhållande till regeringen en relativt stor självständighet, med vilket också följer ett stort mått av eget ansvar. Under senare tid har Konkurrensverket vid olika tillfällen utrett och yttrat sig i konkurrensfrågor inför ett svenskt närmande till EG.

EFTA:s övervakningsmyndighet (ESA) har som uppgift att övervaka EFTA-ländernas tillämpning av EES-avtalets bestämmelser och skall därvid inta en självständigt granskande roll till enskilda EFTA-länder, inkl. Sverige. Den svenska representanten i myndigheten utses visserligen av regeringen men har att verka självständigt inom övervakningsmyndighetens arbetsfält och skall således inte ta några som helst instruktioner från den svenska regeringen. ESA uppstår formellt först när EES-avtalet träder i kraft. Tidigast om några veckor får vi klarhet i när detta kan ske.

Jag ser det som självklart att ledningarna för olika myndigheter skall vara mycket väl insatta i de politikområden de är tillsatta att ansvara för. Jag är övertygad om att ledningen för de statliga bolagen liksom de statliga verken har full vetskap om vilken position som Sverige intagit i de här frågorna. Regeringen har därför inte funnit anledning att i särskild ordning informera verkschefer och andra ledande förtroendemän specifikt om riksdagens och regeringens hållning i alkoholpolitiska frågor inför EG-arbetet.

Anf. 12 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation. Den ställdes till statsrådet Dinkelspiel, som tyvärr inte gavs möjlighet att besvara den. Det känns inte riktigt rätt att debattera denna fråga med den minister som verkligen helhjärtat ställer upp bakom den svenska alkoholpolitiken och som på alla nivåer även driver dessa frågor.

Bakgrunden till min interpellation är de olika uttalanden som under hös-

ten kommit rörande den svenska alkoholpolitiken. Krav på att vin skall kunna säljas fritt i livsmedelsbutikerna har kommit med jämna mellanrum. Krav på ett upphörande av monopolen har också väckts i vissa fall. Allt detta har då florerat medan riksdagen har beslutat att den svenska linjen i svensk alkoholpolitik skall ligga fast.

För dem som i EG är intresserade av att följa den svenska debatten inför avtalsförhandlingarna om medlemskap måste det verka förvirrande att politiskt ansvariga på hög nivå liksom chefer för verk i vårt land har en annan inställning i dessa frågor. Jag ser det som en stark försämring av avtalsläget i de fall vissa parter redan innan förhandlingarna inleds ger upp den svenska alkoholpolitiken.

Till yttermera visso har 42 länder i Europa tillsammans i ett WHO-dokument gått Sverige till mötes på åtskilliga punkter när det gäller även deras framtida alkoholpolitik. Det måste i ett sådant skede vara än mera viktigt att samstämmiga krav kommer från vårt land.

Nu vet jag att vi inte har ministerstyre i vårt land. Det är nog en bra regel. Men man kan med fog hävda, som jag ser det, att riksdagens beslut bör följas av verk och myndigheter. Om en person därutöver har en annan personlig uppfattning, kan man inte förhindra att han ger uttryck för den. Men då måste det klart framgå att den uppfattningen också är personlig.

Att informera ledande tjänstemän inom Vin & Sprit eller Konkurrensverket borde man naturligtvis inte behöva göra. Jag är inte ens säker på att en kurs eller en konferens skulle ändra deras personliga uppfattning. Jag kan bara hoppas att denna debatt bidrar till att de mera eftertänksamt uttalar sig i dessa frågor på sina myndigheters vägnar.

Socialministern framhåller att de båda alkoholmonopolen har en alkoholpolitisk roll. Systembolaget har nog uppfattat sin roll på det sättet. När det gäller Vin & Sprit kan man naturligtvis diskutera om så är fallet, särskilt om man ser på Vin & Sprits strävan att vara ett stort exportföretag.

Dessutom pågår en utredning, Alkoholkommissionen, som har att behandla den framtida svenska alkoholpolitiken. De direktiv som finns till denna utredning är klart grundade på kravet på minskad tillgänglighet av alkohol men med beaktande av de regler som EG kan ställa i de förhandlingar som skall föregå avtalet. I dag finns det inte något som talar för att vi skall tvingas överge vårt försäljningsmonopol, vare sig i Romtraktaten eller på annat sätt. Det finns för övrigt inget försäljningsställe i världen som kan visa på ett så välsorterat utbud som just Systembolaget kan erbjuda. Om livsmedelshandeln skulle överta exempelvis vinförsäljningen, vilket vore mycket olyckligt ur många andra synpunkter, skulle utbudet bli mycket torftigare.

Vi har i Sverige under olika perioder prövat friare försäljning av alkohol i livsmedelsbutikerna. Det har alltid slutat med en katastrofal ökning av sociala och medicinska problem.

Sjukvårdskostnaderna, liksom kostnaderna för socialtjänst och polismyndigheter, ökar med en ökad alkoholkonsumtion. Vi har inte utrymme för det i den svaga svenska ekonomin. Utslagningen skulle bli katastrofal.

Det är med glädje jag har kunnat konstatera att regeringen nu äntligen kan tänka sig en skattehöjning på starksprit. Men varför skall man begränsa

den till enbart den produkten? I dag blir våra unga, och särskilt våra yngre kvinnor, beroende av alkohol genom starköl och vin. Det är dessa som utgör inkörsporten. Skapa flera drogfria alternativ, och ge resurser till ökad information. Vi får inte avveckla de förebyggande insatserna. Det är billigare att stämma i bäcken än i ån.

Jag hoppas bara att socialministern inte ger upp i sina strävanden att dessa frågor rörande den svenska alkoholpolitiken får en framträdande roll i avtalsarbetet.

Anf. 13 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Först vill jag gratulera dem i Sverige som vill ha ett öppnare och tolerantare samhälle, där människor får bestämma mer över sin egen situation än vad de tillåts göra i dag. Den främsta representanten för dessa människor är, trots att det inte är medvetet, Karin Israelsson. När hon agerar här i riksdagen och i massmedier handlar det nämligen om pekpinnar, förbud och inkompetensförklaring av de enskilda människorna. Fortsätt därför med detta, Karin Israelsson. Det är många som gratulerar henne.

Det är, som framgår av svaret, korrekt att riksdagen med röstsiffrorna 301 mot 23 fattade beslut om att man skulle försöka bibehålla monopolen även vid ett EG-inträde. Men, herr talman, jag tror inte att jag har helt fel om jag påstår att siffrorna hade blivit de omvända om man hade gått ut och frågat svenska folket.

Denna interpellation är väl inte ställd i första hand för att man skall diskutera Sveriges alkoholpolitik, men denna alkoholpolitik är faktiskt obegriplig för många. Det är väl ingen hemlighet att människor både skrattar åt och struntar i de mer eller mindre tokiga inslag som ingår i vår nuvarande alkoholpolitik.

Jag kan inte bli beskylld för att fara med osanning om jag påstår att de människor som bryter mot vår alkohollagstiftning inte betraktas som några kriminella personer av den stora allmänheten. Jag anser, herr talman, att om man har en lagstiftning som så till den milda grad strider mot majoritetens uppfattning, borde det vara dags att vi politiker ser till att ändra lagstiftningen i den riktning som majoriteten av våra uppdragsgivare, som väljarna trots allt är, vill.

Under senare tid har man här i riksdagen sagt att monopol är skadliga. Men det finns ett undantag som bekräftar regeln, och man vill tydligen behålla monopolen när det gäller Vin & Sprit och Systembolaget. Jag kan hålla med om att om man skulle behålla nuvarande skattesatser och ha ett fritt försäljningssystem, skulle priserna på alkohol ute i handeln bli högre. Det är bara att erkänna att den distributionsform som man i dag har i Sverige när det gäller alkohol är billigare än vad den skulle bli med ett fritt försäljningssystem. Om varje varuhus och varje butik skulle få lov att sälja alkohol, skulle transportkostnaderna bli högre, och dessa skall betalas av någon. Men jag tror att många med mig gärna skulle betala någon eller några kronor mer för en flaska vin för att slippa stå i köer på torsdagar och fredagar, vilket svenska folket, till skillnad från 95 % av Europas folk, förnedras att stå i.

Herr talman! Jag skall något kommentera de frågor som Karin Israelsson ställde. Det som hon sade om information till och från ledande tjänstemän

Prot. 1992/93:55
21 januari 1993

Svar på interpellationer

inom Vin & Sprit och inom Konkurrensverket kan jag så att säga köpa. Men om den andra frågan, som gällde information till statligt anställda, är generell innebär det då att brevbäraren på Postverket, kontoristen på Byggnadsstyrelsen eller städerskan på Luftfartsverket få någon särskild duvning i svensk alkoholpolitik? Den frågan måste man ställa sig när man läser Karin Israelssons fråga. Jag noterade också att statsrådet inte svarade på hennes fråga. Han avser ju inte att vidta någon ytterligare informationsåtgärd i detta sammanhang.

Jag skulle till slut vilja ställa en fråga till statsrådet Westerberg. Det beslut som riksdagen fattade i november i fjol är fortfarande litet diskutabelt. Gällde det Vin & Sprit, gällde det Systembolaget eller gällde det båda två? Men vi kan anta att det gällde Vin & Sprit och ponerar att Sverige går med i EG, vilket jag hoppas. Jag skall då exemplifiera detta.

En fransk vinproducent vill sälja sin produkt till Sverige. Han går då till den enda instansen som finns, nämligen Vin & Sprit. Där säger man nej till att köpa och sälja hans produkt. Anledningen härtill kan vara att den har dålig kvalitet eller att den har ett för högt pris.

Producenten kan då gå till EG-domstolen och säga: Jag får inte lov att sälja min produkt, kanske inte därför att ingen vill köpa den. Jag får inte ens försöka sälja min produkt i Sverige. När jag däremot kommer till andra länder – till Danmark, Tyskland, Frankrike eller England – kan jag gå in och visa min vara för ett varuhus, och om man där vill sälja den, kan man också göra det. Men i Sverige kan man inte, på grund av det monopol som Vin & Sprit i Sverige har, göra på detta sätt.

Jag undrar, Bengt Westerberg, om det finns någon rimlig chans att tro att EG-domstolen skulle acceptera ett sådant agerande från svensk sida?

Anf. 14 BERIT LÖFSTEDT (s):

Herr talman! I många EG-länder, t.o.m. kanske framför allt i Frankrike, växer i dag insikten om att den höga alkoholkonsumtionen där är ett folkhälsoproblem. Däremot har inte EG som sådant egentligen någon alkoholpolitik. Där kan man i stället återfinna rester av alkoholpolitiken inom konkurrenspolitik, jordbrukspolitik och skattepolitik.

Jag vill fråga om Bengt Westerberg är beredd att slåss för att just folkhälsoperspektivet skall föras in i EG:s – möjligen obefintliga – alkoholpolitik. Det är ju det som vi bygger vår alkoholpolitik på och som skulle kunna utgöra grunden för att EG-länderna i förhandlingarna skall förstå vår inriktning.

Jag skulle möjligen också vilja fråga om regeringen är alldeles ense när det gäller förhandlingspositionen i alkoholfrågan. Det råder hos mig inte några tvivel om att Bengt Westerberg står för detta perspektiv, men ibland kan man kanske ändå bli litet orolig.

Medlemskapsförhandlingarna kommer vidare att föras parallellt av Sverige och Finland, möjligen vartefter också av Norge. Förekommer det några förberedelser för en gemensam linje i förhandlingarna just när det gäller alkoholpolitiken? Vi har ju en lång likartad tradition i de nordiska länderna, och jag skulle föreställa mig att vi också skulle vilja leva vidare med vår restriktiva alkoholpolitiska tradition.

Herr talman! Till Karin Israelssons kommentarer har jag i min tur inte så mycket att säga. Vi är nog ganska överens om hur dessa frågor skall hantearas.

Svar på interpellationer

Sten Anderssons i Malmö utläggning föranleder dock några kommentarer. Jag har ju hört Sten Andersson tala många gånger här i kammaren om dessa frågor, och det har genomgående varit så att just det perspektiv som Berit Löfstedt anlade, folkhälsoperspektivet och alkoholens vådor, inte har slagit Sten Andersson. För honom handlar alkoholpolitik bara om kineseri, besväret med köer, svårigheterna att dricka obegränsade mängder och sådana saker.

Men det finns ju en bakgrund till att Sverige för en restriktiv alkoholpolitik. Denna är inget som riksdagsledamöter här i kammaren har hittat på bara för att i största allmänhet jäklas med människor, utan den har en historisk bakgrund. Jag tänker på det enorma superi som vi hade i Sverige, till att börja med på 1800-talet men även ett stycke in på detta sekel, och som ledde till att vi etablerade en mycket restriktiv alkoholpolitik i Sverige, med motboken från 1917 och framåt.

När vi jämför erfarenheterna av vår restriktiva alkoholpolitik med den alkoholpolitik som förs i andra länder kan vi också konstatera – i motsats till vad Sten Andersson säger – att den faktiskt har varit framgångsrik. Det är möjligt att den ibland är till åtlöje på revyscener och på moderata möten – det vet jag ingenting om – men i verkligheten är den framgångsrik. Det kan vi mäta med objektiva mått, t.ex. genom att se på förekomsten av alkoholrelaterade sjukdomar och hur många människor som avlider på grund av att de dricker för mycket sprit osv.

Men detta hindrar inte att alkoholmissbruket fortfarande är ett av de största sociala problemen i Sverige, även om det är mindre än i många andra länder. Alltför många människor dör en för tidig död på grund av alkoholbruk. Alltför mycket brottslighet är på olika sätt förknippad med alkohol. Många människor omkommer i olyckor på grund av alkohol. Ungefär var fjärde eller var femte sjukhussäng beläggs av personer som har alkoholrelaterade sjukdomar och som på det sättet orsakar stora kostnader i samhället.

Det här är orsaken till att vi fortsätter att bedriva en aktiv och restriktiv alkoholpolitik trots de relativa framgångar som vi har nått. Jag tycker att det är viktigt att påminna om det, eftersom det är ett perspektiv som tydligen aldrig har fallit Sten Andersson in – i varje fall vill han ständigt blunda för detta perspektiv.

Sten Andersson ställde också en mera konkret fråga, nämligen hur en vinproducent från ett annat europeiskt land skall göra, om han vill sälja vin i Sverige. Ja, om producenten vill sälja vin i Danmark, kan han inte tvinga sig in i några butiker där, även om man där inte har ett detaljistmonopol utan har större möjligheter. Men han kan naturligtvis pröva sig fram hos olika detaljister och se om någon vill sälja hans vin i Danmark.

Han får också göra på samma sätt i Sverige. Han får vända sig till en detaljist som finns i Sverige. Jag tycker att det är angeläget att man ger större möjligheter för producenter att pröva sig fram på den svenska marknaden. Det kan vara så att producenten, Systembolaget eller Vin & Sprit är oeniga

om huruvida det är fråga om ett bra vin eller inte. Kanske kan man då komma överens om en provförsäljning inom begränsad tid eller inom ett begränsat område. Det är en typ av frågor som vi måste diskutera i de förestående förhandlingarna med EG, hur man skall kunna öka tillgängligheten för producenterna på den svenska marknaden.

Men det avgörande med detaljistmonopolet är ju inte en begränsning av antalet butiker eller något sådant, utan det som med ett litet krångligt ord kallas desintresseringsprincipen, enligt vilken vi inte tillåter att man i detaljhandeln i Sverige har ett vinstintresse. Om den har ett sådant, kommer det naturligtvis att ha en konsumtions- och försäljningsstimulerande effekt, och det är det som vi till varje pris vill undvika. Det kan vi göra framför allt genom att behålla detaljistmonopolet, som från alkoholpolitisk synpunkt är det viktigaste av de två monopolen.

Men detta hindrar inte att bägge monopolen tillkommit just av hälsopolitiska och sociala skäl. Jag tycker att vi måste framföra detta med stor tyngd i de förhandlingar med EG som nu förestår och få erkännande från EG:s sida att det är det som motiverar våra monopol. Ingen kan ju misstänka Sverige för att försöka skydda egna producenter, åtminstone inte när det gäller vin, vilket över huvud taget inte produceras i Sverige och som utgör en stor del av försäljningen i Systembolaget.

Berit Löfstedt underströk folkhälsoperspektivet, som jag var inne på, och jag tycker att det är viktigt att göra det. Hon frågade också om vi har några kontakter med Norge och Finland, och det är alldeles självklart att vi har sådana kontakter för att diskutera bl.a. dessa frågor men också andra förhandlingsfrågor. Vi kommer inte att förhandla tillsammans, utan varje land för sig, men det förekommer självfallet kontakter mellan våra länder. Jag talade senast för bara några dagar sedan med den norska socialministern Grete Knudsen om just denna problematik.

Berit Löfstedt frågade också om vi inom regeringen är ense om det som nu skall sägas till EG i samband med förhandlingstarten. Jag kan utan vidare säga att regeringen är det. Det har inte på något sätt ifrågasatts i de diskussioner som regeringen har haft.

Anf. 16 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag kan tolka Bengt Westerbergs svar så att han kommer att verka för att dessa frågor drivs med kraft i de förhandlingar som snart påbörjas.

Jag vill också något kommentera Sten Anderssons i Malmö inlägg. Jag har accepterat den svenska alkoholpolitiken av de skäl som också socialministern har anfört. Stora sociala och medicinska skador orsakas av ett stort alkoholbruk. Att förebygga det måste vara den bästa insatsen för att slippa de kostnader och personliga tragedier som det innebär att hamna i ett beroende. I det arbetet har vi i Sverige insett att det är de här metoderna som har givit resultat. Vi kan i historiskt perspektiv klart visa på att så är fallet. Det måste tala för att vi skall stå fast vid de regler som vi i dag har.

Att sedan också många europeiska länder har insett att vi har en framgångsrik alkoholpolitik gör ju att vi står än fastare på denna grund.

Det finns några områden som jag anser skall vara absolut alkoholfria. Ar-

betet – och det gäller alla typer av arbete –, trafiken, fostertiden och ungdomstiden skall vara alkoholfria. Det ligger inget förbud i det, utan det är ett krav att när man möter människor i de sammanhangen skall det vara i en alkoholfri miljö.

Jag tror också att allt fler länder börjar inse detta. Man börjar i England införa förbud mot alkohol på arbetsplatserna. Man tar där t.o.m. bort ölet. Det är helt i linje med många andra EG-länders linje.

Jag vill inte hålla med om att jag skulle stå för ett slutet samhälle. Jag tycker att vi skall ha en fri debatt. Jag tolererar synpunkter som Sten Andersson kan stå för, men jag tar mig rätten att bemöta dem. Sakliga skäl talar för att jag nog ligger sanningen mera nära än vad Sten Andersson gör. Han berör aldrig alkoholens verkningar utan mera det regelsystem som finns omkring alkoholen. Regler runt alkoholutskänkning och alkoholförsäljning finns i alla länder, och det vore kanske nyttigt för Sten Andersson att åka utanför Sveriges gränser och se hur dessa regler ser ut i andra länder.

Det är folkhälsoperspektivet som ligger bakom de krav som vi har i Sverige när det gäller en alkoholpolitik som är till gagn för de allra flesta i vårt land.

Anf. 17 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Först om ett litet missförstånd: Jag har aldrig ens drömt om att Karin Israelsson skulle tystna i denna debatt, tvärtom. Jag vill att hon skall prata så mycket som möjligt – den sida som jag står på förlorar ingenting på det.

När det gäller att åka utomlands, Karin Israelsson: Vilka ungdomar är det som i dag svinar ner i Helsingör i Danmark? Det är förvisso inte danska ungdomar, utan det är frukten av en felaktig och verklighetsfrämmande svensk alkoholpolitik.

Statsrådet Westerberg talar om enorma superior och säger att vi i dag har nått ett bättre resultat än andra länder. Jag kan bara notera, baserat på vad ett stort antal forskare i dag säger, att vi i Sverige har en mycket omfattande hembränning, som går utanför all statistik. Läger man de siffrorna till den offentliga statistiken, finner man att vi är fullt i nivå med den konsumtion som genomsnittligt finns ute i Europa.

Herr talman! När jag gick i skolan fick jag lära mig av en biologilärare att strutsen inte finns i Sverige i vilt tillstånd, men när jag lyssnar på den svenska alkoholdebatten kan jag konstatera att den faktiskt finns här i rätt stort antal. Man använder samma egenskap som strutsen är berömd för, nämligen att sticka huvudet i sanden när det uppstår problem.

Vad gäller raljerandet om revyer och alkoholkommentarer på moderata möten, som jag känner till litet bättre än Bengt Westerberg, vill jag säga att man skrattar åt svensk alkoholpolitik också på andra håll än dessa. Det gör man faktiskt runt om i vårt avlånga land, från Ystad till Haparanda.

Till sist en fråga. Kanske missförstod jag statsrådet. Jag har uppfattat att man vill behålla monoopolet därför att Vin & Sprit skall få bestämma vilka viner som skall få lov att säljas i Sverige. Statsrådet talade nu om att man skulle kunna gå till en detaljist. Skall det alltså enligt statsrådet finnas flera

som skall ha rätt att köpa vin i Sverige för vidare försäljning till olika butiker? Eller uppfattade jag statsrådets påstående fel?

Anf. 18 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Låt mig först konstatera att det är riktigt att det förekommer en icke registrerad alkoholkonsumtion i Sverige, men det gör det också i andra länder. Ingen skall tro att man registrerar t.ex. den vinförtäring som förekommer ute på vingårdarna eller lokalt ute i Europa. Där finns ett mörkertal vid jämförelser mellan statistik från olika länder.

Vi kan t.ex. se hur många människor som dör i alkoholrelaterade sjukdomar och hur många som ligger på våra sjukhus med den typen av sjukdomar. Därför kan vi konstatera att Sverige står sig bättre än jämförbara länder, vilket naturligtvis hänger ihop med att alkoholkonsumtionen är mindre i Sverige än i andra länder. Det är bara att studera en lista över t.ex. hur många som har dött i levercirros eller liknande och konstatera att det förhåller sig så.

Det var intressant att höra Sten Andersson i Malmö bekräfta att man skojar med den svenska alkoholpolitiken på moderata möten, och han säger att man gör det även på andra möten. Det har jag inte ifrågasatt. Jag är helt övertygad om att Sten Andersson vet mer om moderata möten än vad jag vet. Det var precis det jag sade i mitt förra inlägg.

Vidare har vi frågan om vart producenten skall vända sig. I dag vänder man sig till Vin & Sprit AB. Så kommer det förhoppningsvis att vara även i framtiden för flertalet producenter. Regeringen håller just på att förbereda en promemoria som gäller starköl. Den föraviserades i samband med beslutet om EES-avtalet. Det kan bli aktuellt med fler försäljningssätt än via Vin & Sprit AB. Det var det jag menade med att vissa producenter kan komma att vända sig till detaljister, eller möjligen andra parthandlare, än till Vin & Sprit AB.

Jag är förvånad över den nonchalans som Sten Andersson visar som riksdagsman och ansvarig politiker för de vådor som alkoholen kan orsaka. Även om man förespråkar en politik som är något mer fri än den vi har i Sverige i dag, borde man kunna visa någon förståelse för det sociala och medicinska lidande som följer i alkoholens spår. Jag saknar dess värre helt detta ansvar och denna förståelse hos Sten Andersson.

Anf. 19 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Det är helt klart att personalen och ägarna på franska vingårdar till husbehov kan ta sig en flaska av den egna produktionen. Hembränningen i Sverige beror på något helt annat. Det är en fråga om pris. Ingenting annat! Det är det som är skälet till att ett för stort antal människor i dag, tyvärr, konsumerar hembränd sprit – med de faror som det för med sig.

Jag har aldrig sagt att sprit- och alkoholkonsumtion i övermått är något positivt. Men 90–95 % av det svenska folket kan hantera alkohol på ett hyggligt sätt. Det här landet är visserligen i ekonomisk ruin, men för övrigt fungerar landet hyggligt. Varför då ställa till så mycket jäkelskap för dessa människor, som trots allt kan hantera sitt förhållande till alkoholen?

Jag känner mig faktiskt inte ensam, och jag har meningsfränder här i Sve-

rige. Dessutom går det att statistiskt se att 95 % av befolkningen i Europa lever under och med den alkoholpolitik som jag tycker även borde införas i Sverige.

Statsrådet sade i sitt förra inlägg att jag raljerar över detta kineseri. Men jag skall ge ett exempel som är helt ofattbart.

Halv tio på morgonen kan a-lagaren gå in på Systembolaget på Vasagatan och köpa i princip vad han vill. Men affärsmannen som skall äta lunch med en utländsk gäst på Grand Hotel kl. 11.30 kan bara få en Ramlösa. Kan någon förklara konsekvensen i en sådan lagstiftning?

Jag tycker att statsrådet borde förstå att de delar av alkoholpolitiken som definitivt strider mot det allmänna folkmedvetandet, dvs. vad majoriteten av svenska folket tycker, borde ändras. Om jag inte missminner mig sade man i regeringsförklaringen för två år sedan att dumma förbud skulle avskaffas. Kommer regeringen att lägga fram någon proposition i den riktningen i riksdagen under det kommande året?

Anf. 20 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Det finns ett talesätt som säger att där vinet går in, går vettet ut. Det stämmer fortfarande.

Vem skall betala de ökade kostnader, Sten Andersson i Malmö, som all erfarenhet i vårt land visar att det blir av ökad konsumtion? Var skall vi få pengarna från? Vem skall avstå sjukvård, och vem skall avstå andra saker för att klara de kostnaderna?

Sten Andersson hävdar att 90 % av människorna klarar av att hantera sin alkoholkonsumtion. Läs i tidningarna en måndag om alla de våldsbrott som har blivit resultatet av drickandet under helgen. Jag kan nog påstå att många av dem som har druckit inte tillhör gruppen missbrukare utan är s.k. måttlighetskonsumenter. Ett antal ungdomar har omkommit i druckningsolyckor på grund av att de har deltagit i nog så våta fester under en helg, osv. Det är inte bara de som missbrukar alkohol som får skador och som orsakar kostnaderna.

Den som kan hantera sprit har nog inte några problem med de regler och restriktioner som finns i vårt land i dag. Vi är många som bor utanför tätorter och där det inte finns vare sig bank, post eller Systembolag. Vi klarar oss mycket väl, och vi klagar inte högljutt om vi måste stå i kö när vi åker in till tätorten för att klara av våra bankärenden. Det måste finnas någon annan anledning till att man hela tiden hackar just på den service som erbjuds i Sverige när det gäller att få tillgång till alkohol.

Jag kan också upplysa Sten Andersson om att de flesta affärsmän inte är speciellt intresserade av starksprit eller alkohol kl. 11.30 på morgonen. Det är mera vanligt att dricka vatten till lunchen. Man har insett att alkohol och arbete inte passar ihop. Vatten är den nya inledningen i många länder, t.ex. Amerika och Frankrike. Se litet utanför den egna sfären, så kanske det går att få litet andra infallsvinklar.

Alkoholkommissionen ser nu över serveringsreglerna. Det återstår att se vad kommissionen kommer fram till i de sammanhangen. Sedan kommer ett förslag att läggas fram och remissbehandlas och därefter behandlas i riksdagen.

Prot. 1992/93:55
21 januari 1993

Svar på interpellationer

Anf. 21 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Låt mig börja med Sten Anderssons i Malmö problem med affärsmannen som skall äta lunch på Grand Hotel klockan halv tolv. Det är riktigt att han får nöja sig inte med Ramlösa men väl med folköl. Men han kan möjligen dra ut litet på måltiden och sedan bjuda på konjak till kaffet – om han absolut måste dricka något av starkare slag.

Just vilka restriktioner och regler som skall finnas är en av de frågor som Alkoholkommissionen skall se över. Vår ambition är naturligtvis att restriktionerna skall vara så effektiva som möjligt. Om de inte behövs av alkoholpolitiska skäl skall de tas bort. Det har funnits restriktioner under årens lopp som har visat sig vara onödiga. Det gäller t.ex. de svarta skynkena som tidigare fanns i livsmedelsbutiker och som skulle hängas över öl av klass II under helgerna och kvällarna. Sådana restriktioner har tagits bort. Det är möjligt att det går att genomföra fler avregleringar. Det viktiga är naturligtvis att nå resultat, dvs. att hålla alkoholkonsumtionen nere.

Sten Andersson säger att de flesta är normalkonsumenter eller konsumentar ingenting alls. Lyckligtvis är det riktigt. Det är just för att åtminstone inte fler storkonsumenter skall rekryteras som vi vill hålla tillbaka den totala alkoholkonsumtionen. Det går inte att samtidigt som vi stimulerar konsumtionen hos normalkonsumenterna begränsa mängden storkonsumenter. Då får vi fler storkonsumenter. Med ökad totalkonsumtion i samhället får vi fler personer som är storkonsumenter och fler skador av olika slag som beror på alkohol. Det är därför vi skall se till att även normalkonsumenterna håller nere sin konsumtion. Det begränsar något rekryteringen av storkonsumenter.

Sten Andersson säger att hembränningen endast beror på att priserna är för höga. De höga priserna är säkert ett incitament för dem som bränner hemma. Men vi skulle få betala ett ännu högre pris om vi sänkte priserna kraftigt på svensk alkohol och ökade tillgängligheten, t.ex. sålde alkohol i livsmedelsbutikerna, som Sten Andersson och många andra vill. Det skulle öka mängden alkohol i samhället, öka konsumtionen, öka antalet storkonsumenter och öka antalet skador. Detta vet vi väl av att titta på hur det ser ut i många länder i världen och också av en hel del svenska erfarenheter. Det är därför jag tycker att det är angeläget att vi, även om vi tvingas ompröva en del inslag i vår alkoholpolitik den dag Sverige blir medlem i EG, fortfarande har kvar målen och att vi ser till att kompensera det vi förlorar på alkoholpolitikens område genom att vara hårdare på andra områden.

Till sist, herr talman, vill jag säga att jag tycker att det är viktigt att understryka att svensk alkoholpolitik handlar om solidaritet. Det är självklart att de flesta människor klarar sig ganska bra utan några restriktioner alls på alkoholområdet, men några gör det inte och ännu fler skulle inte göra det om vi saknade restriktioner.

Därför tycker jag att det är rimligt att alla vi som är normalkonsumenter visar solidaritet med dem som har en benägenhet att dricka för mycket och förlora väldigt mycket på det. Jag tycker att vi skall stå fast vid den solidariska alkoholpolitiken också i framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 22 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Ingela Mårtensson har frågat utrikesministern vilka åtgärder regeringen avser vidta för att uppmärksamma FN:s urbefolkningsår, på vilket sätt Sverige medverkar till att förbättra villkoren för urbefolkningarna i Latinamerika och huruvida Sverige kommer att aktivt verka för att ILO:s konvention om ursprungsbefolkningar kan få en större uppslutning. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Den svenska regeringen fäster stort avseende vid urbefolkningsfrågorna och spelar en aktiv roll i det arbete som pågår inom FN för att stärka de mänskliga rättigheterna för personer som tillhör urbefolkningar eller nationella minoriteter. Urbefolkningarnas situation är intimt förknippad med den allmänna situationen vad gäller respekten för mänskliga rättigheter i de stater där urbefolkningarna lever. Många av de problem som drabbar urbefolkningarna skulle kunna elimineras om staterna i fråga respekterade de mänskliga rättigheterna.

Urbefolkningarnas situation aktualiseras i de fora där man behandlar mänskliga rättigheter, i första hand de kommittéer som övervakar efterlevnaden av FN:s konventioner på området mänskliga rättigheter och i FN:s särskilda organ på området, den under ECOSOC lydande kommissionen för de mänskliga rättigheterna. Underkommissionen för förhindrande av diskriminering och skydd av minoriteter, vilken lyder under kommissionen, inrättade en särskild arbetsgrupp för urbefolkningsfrågor år 1982.

Regeringen tar i både bilaterala och multilaterala sammanhang upp frågan om kränkningar av de mänskliga rättigheterna, inbegripet rättigheterna för de personer som tillhör en urbefolkning. Exempelvis i fråga om Guatemala, där drygt hälften av befolkningen utgörs av urbefolkningen, har Sverige i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna varit mycket aktivt i att påtala de övergrepp som sker. I detta sammanhang har vi särskilt påtalat urbefolkningarnas situation.

I samband med riksdagsbehandlingen i december 1992 av regeringens proposition (1992/93:32) Samerna och samisk kultur m.m. diskuterades frågan om en eventuell ratifikation av ILO-konventionen (nr 169) om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder. Bakgrunden till beslutet att inte ratificera ILO-konventionen är att artikel 14 som behandlar frågan om rätten till land inte är förenlig med svenska rättsförhållanden. Den talar sålunda endast om erkännande av ägande och besittning av land.

Under utarbetandet av konventionen föreslog Sverige en skrivning som skulle ha inbegripit erkännande av bruksrätt som ett alternativ. Den renskötselrätt som svenska samer har hade passat in under en sådan bestämmelse. Det gick emellertid inte att få gehör för detta förslag. Mot denna bakgrund bör inte Sverige, såsom Ingela Mårtensson förespråkar, aktivt uppmana andra stater att ratificera konventionen.

Vi deltar i arbetet med att utarbeta ett utkast till en deklaration om urbefolkningars rättigheter i FN:s arbetsgrupp för urbefolkningsfrågor. Vi hop-

Svar på interpellationer

pas att detta arbete, som bedrivs i samråd med urbefolkningsrepresentanter, kan avslutas under år 1993.

Regeringen deltar aktivt, såväl i Sverige som internationellt, i förberedelsearbetet för det av FN utropade internationella urbefolkningsåret 1993. Chefen för Utbildningsdepartementet, statsrådet Per Unckel, har på regeringens vägnar tillsatt en speciell delegation som arbetar med förslag till olika aktiviteter under året. Till delegationen har knutits representanter för Sveriges egen urbefolkning – samerna. Året invigdes officiellt i Sverige av statsministern den 14 januari i Kulturhuset i Stockholm, vid en ceremoni där såväl samerepresentanter som statsrådet Unckel och jag själv medverkade.

Frågan om urbefolkningarnas ställning och rättigheter, i framför allt Latinamerika, har fått ökad aktualitet genom att Rigoberta Menchú tilldelades Nobels fredspris 1992 för sitt arbete för främjandet av respekten för urbefolkningarnas rättigheter. Detta tillsammans med det faktum att år 1993 utropats till det internationella urbefolkningsåret kommer förhoppningsvis att innebära ett ökat intresse och förståelse för urbefolkningar, både vad gäller de problem som de utsatts för, och de positiva bidrag som urbefolkningarna gett och fortsätter att ge till oss andra.

Anf. 23 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet Alf Svensson för svaret. Anledningen till att jag väckt en interpellation om ursprungsbefolkningar är att jag tycker att det är viktigt att deras rättigheter tas till vara. FN har också utlyst 1993 till urbefolkningarnas år. Syftet är att förstärka internationellt samarbete för lösning av de problem som ursprungsbefolkningar möter.

Det finns en tendens i Alf Svenssons svar att sätta likhetstecken mellan ursprungsbefolkningars rättigheter och mänskliga rättigheter generellt. Jag tycker ändå att man måste skilja på dessa begrepp. Ursprungsbefolkningars rättigheter handlar naturligtvis också om mänskliga rättigheter, men det är något mer.

Ursprungsbefolkningar är folk som levit i ett område som de har haft förfogande över, haft rätt till enligt urminnes hävd. Sedan har andra folk kommit och tagit över marken, tvingat i väg urbefolkningen och t.o.m. försökt utrota den. Det finns många förfärliga beskrivningar i historien om hur det har gått till. Det har funnits en nedvärderande syn på den ursprungliga befolkningen som ett primitivt folk, att man alltså haft rätt att bete sig som man har gjort.

Det är mot den bakgrunden som världen, anser jag, har en skuld till dessa folk. Det gäller att återupprätta ursprungsbefolkningarnas rättigheter – deras rätt till sin egen kultur. I dag rör det sig om cirka 300 miljoner människor världen över.

Jag vill citera Rigoberta Menchú Tum, som glädjande nog fick förra årets Nobelpris för fred. Hon kommer från Guatemala och har verkat för indianernas rättigheter där men också utmärkt sig på det internationella planet i försvaret för ursprungsbefolkningars rättigheter. Hon har även haft kontakt med samerna i Sverige. Rigoberta säger så här:

"Om Guatemalas folk, Guatemalas indianer, blivit tvungna att lämna sina hemtrakter och söka skydd på annat håll, att gömma sig i andra delar av landet, så beror det på att det blivit omöjligt för dem att leva på sitt eget

territorium. Som många av våra bröder förklarat hör liv och mark samman för oss. Liv är för oss lika med Natur. Naturen ger oss liv, allt vi värdesätter kommer från henne. Om vårt folk lämnat allt detta är det av nödvång, det beror på att vi inte längre kan leva där vi hör hemma.

Därför måste vi göra vår sak känd, vi måste se till att den studeras, att man undersöker vad som händer vårt folk. Vi är ingen fiskart, vi är mänskliga varelser med en kultur och ett liv som vi inte vill förlora. Så är det. Vi tänker inte tita, varken här eller någon annanstans. Det är vår plikt att tala.”

Även vi i Sverige bör tala för ursprungsbefolkningarnas rättigheter, och då gäller det också vår egen ursprungsbefolknings – samernas – rätt att bevara och kunna utöva sin kultur.

Riksdagen har nyligen beslutat om sameting – vi gjorde det före jul – och det är bra. I samband med det beslutet hade vi en lång debatt, och jag skall inte upprepa den här, men bl.a. diskuterade vi ILO:s konvention 169 om ursprungsbefolkningar och stamfolk i självstyrande länder.

Det förvånar mig, måste jag säga, att Alf Svensson helt kort avfärdar mitt förslag att Sverige skall verka för att konventionen får större uppslutning. För Sveriges del stupar det på att bruksrätt inte används i artikel 14, utan att man använder ordet ägar rätt.

Norge har ratificerat konventionen, och då ställer sig många frågande till varför inte Sverige kan göra det. Norge har avgivit en enkel tolkningsförklaring, där man deklarerar att man tolkar ägar rätt som bruksrätt. Denna tillämpning är just nu föremål för granskning i ILO. Om det anses att denna tolkning inte strider mot konventionen, finns det inga hinder för Sverige att också ratificera konventionen.

Om det skulle anses oförenligt med konventionen att göra den tolkning som Norge gör, skulle ju Sverige kunna verka för att få till stånd en förändring av konventionen. Det är detta jag menar när jag skriver att Sverige skall verka för att fler länder skall kunna ställa upp på konventionen.

Jag tycker att man bör avvakta nu och noga följa vad som händer i Norges fall, och sedan kan man ta ställning utifrån vad resultatet blir där. Men det är viktigt, anser jag, att verka för att så många länder som möjligt ställer upp på konventionen, för den är viktig för ursprungsbefolkningarnas rättigheter.

Jag vill också säga, innan min repliktid är slut, att det finns positiva drag i svaret. Statsrådet tar upp hur Sverige samarbetar i olika organ för ursprungsbefolkningarna. Jag tycker att det är väldigt viktigt att understryka att vi verkligen gör det. I det arbetet är ILO:s konvention 169 mycket betydelsefull.

Anf. 24 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag ville delta i den här debatten därför att jag anser, liksom Ingela Mårtensson, att urbefolkningsåret måste leda till att det görs framsteg i världen i de här frågorna.

Jag tycker naturligtvis också att det är bra att Sverige är aktivt internationellt när det gäller ursprungsfolk och etniska minoriteter. Exempelen på våld, massmord och utrensningar av ursprungsfolk och etniska minoriteter världen över är ju förfärliga.

Det har egentligen inte blivit så mycket bättre, trots att det sker ett inter-

nationellt samarbete och trots att vi försöker arbeta för att länder skall följa internationella överenskommelser, folkrättslagar, osv. Jag läste nu i veckan om Amnestys redogörelse över de etniska utrensningar och massmord som förekommer i Brasilien mot olika indianstammar som anses stå i vägen för exploatering av naturresurser.

Det här betyder ju inte att arbetet inte är betydelsefullt, utan det betyder att vi måste lägga ner ändå mera intresse och öka strävandena att nå resultat. För oss här i Sverige skulle det ge mer tyngd i det internationella arbetet, om vi mera medvetet och bättre skötte frågor som gäller vårt eget ursprungsfolk, samerna.

Det finns ingen som anser att Sverige i modern tid har behandlat samer på ett sätt som kan jämföras med förhållandena i länder som vi nu har pratat om – stater i Latinamerika, Turkiet, länder i Mellanöstern och många andra – även om vi i början av det här seklet tvångsförflyttade samer.

Sverige har haft och har fortfarande ett mer sofistikerat tillvägagångssätt. Det tråkiga är att slutresultatet blir detsamma, nämligen att ett ursprungsfolks kultur, språk och näringar undan för undan fasas ut och försvinner. Vi uttalar att vi är medvetna om det hotet, och vi försöker att möta det, som nu med inrättandet av ett sameting. Men samtidigt fattar vi beslut som leder till att den här utfasningen fortsätter.

Om den samiska kulturen skall överleva och utvecklas - och då menar jag inte museifieras eller finnas kvar som ett exotiskt inslag i turismnäringen – måste även det samiska samhällets näringar få utvecklas. Man måste hitta nya vägar för samernas gamla näringsgrenar, och deras gamla näringsgrenar är renskötsel, jakt, fiske och husbehovsslöjd.

Vi säger oss värna om fri företagssamhet och småföretagare och stödja utvecklingen när det gäller att skapa nya näringsgrenar och näringsområden. Samerna hade börjat bygga upp småföretag inom turism där jakt, fiske, naturupplevelser och äventyr var viktiga inslag.

Det var småföretag som skulle göra det möjligt för icke renskötande samer att stanna kvar och få sin utkomst i Sapmi. Nu har viktiga bitar av underlaget för den verksamheten dragits bort i och med beslutet om att de inte själva får administrera jakt och fiske.

Jakt och fiske var och är en viktig del i deras företagsverksamhet. Den debatt och det resonemang som fördes i regeringen, i utskottet och i riksdagen sammankopplade den frågan med ILO-konventionen om markägarfrågan. Även om det är en intressant fråga, hade den egentligen ingen absolut relevans i det här sammanhanget.

Det är nödvändigt att Sverige kan hitta vägar för att ratificera ILO-konventionen. Det är också nödvändigt att Sverige aktivt arbetar med en FN-konvention för ursprungsfolks och etniska minoriteters rättigheter, men det är lika nödvändigt att vi mer medvetet fattar beslut som innebär att vi själva uppfyller konventioner, lagar och uttalanden som vi gjort här hemma. Det skall naturligtvis ske på den nivå och efter den standard som vi har här i Sverige. Vi måste alltså ha en mer långsiktig och medveten politik i samefrågorna.

Jag antar att den arbetsgrupp som statsrådet nämnde är den svenska arbetsgruppen. Jag vet att samer i Kiruna, som har kontaktat mig, planerar ett

seminarium med forskare som Kajsa Korpjaakko. Deras mål är att stärka samernas självkänsla, sprida kunskap och information om samerna i ett historiskt perspektiv, beskriva dagens situation och försöka komma fram till framtidens möjligheter. Jag vill fråga om Alf Svensson vet något om arbetsgruppens planer under detta år och vilka ekonomiska möjligheter det finns för grupper som vill arbeta för att sprida kunskaper om samerna under det här året.

Prot. 1992/93:55
21 januari 1993

Svar på interpellation

Anf. 25 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag tycker att det är mycket bra att den här interpellationen har ställts. Det är utomordentligt att dessa frågor aktualiseras. Vi bör göra allt vi kan nationellt och internationellt för att lösa dessa frågor.

Jag tror att det finns en fara i att man försöker göra gällande att ursprungsbefolkningarnas fri- och rättigheter och rätt till egen kultur osv. skulle vara något som inte ryms inom FN:s konvention om mänskliga fri- och rättigheter. Det är faktiskt vad som sker.

I det sammanhanget får vi kanske också erinra oss, herr talman, att den gamla ILO-konventionen genomsyrades av vad man nog kan kalla ett ganska paternalistiskt tänkande. Jag tror att det ligger ett värde i att vi generellt har sådana mänskliga fri- och rättigheter att minoriteter och ursprungsbefolkningar upplever att de har samma rätt som den nu existerande majoriteten i dessa länder, vilka de nu än är, Sverige eller länder i Latinamerika. Det som tas upp i den nu aktuella ILO-konventionen är de frågor som vi ivrigt driver i FN-sammanhang i den arbetsgrupp för urbefolkningar som Sverige agerar i där.

Vi kan naturligtvis debattera länge om det var rätt och riktigt att Sverige inte ratificerade den förändrade ILO-konventionen. Jag är säker på att både Ingela Mårtensson och Berith Eriksson är underkunniga om att konstitutionsutskottet klart och entydigt har fastslagit att den bedömning som regeringen har gjort, dvs. att vi inte skulle ratificera de ordalydelser som finns i den aktuella ILO-konventionen, var en riktig bedömning. Det skulle kunna uppfattas som att vi har erkänt att samerna har äganderätt till all den mark som de en gång använt som renbetesland, men som i dag ägs av icke renskötande människor. Detta hade kunnat leda till ägorättstvister. Det är nog ganska entydigt.

Men jag vill än en gång med kraft understryka att detta inte innebär det samma som att vi inte bryr oss om urbefolkningarnas situation. Det är klart att vi kan använda rejält med energi, tid och kraft till att förändra konventionen. Men efter att ha försökt få in ordalydelser i konventionen som man ville ha in, men inte fick in, försöker man finna nya och andra vägar för att mer effektivt utnyttja sina resurser och sin energi. Det är vad som sker för närvarande.

Anf. 26 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Det är viktigt att man ser på detta med mänskliga fri- och rättigheter och tar upp rättigheterna för ursprungsbefolkningar. Jag har tagit del av de diskussioner som skett inom den europeiska säkerhetskonferensen,

ESK, där vissa delegationer inte vill ställa upp på krav när det gäller ursprungsbefolkningar, därför att man inte vill tala om kollektiva rättigheter.

I detta svar finns det också en del tendenser till att tala om rättigheter för personer som tillhör en viss grupp. När det gäller ursprungsbefolkningar är det relevant att tala om kollektiva rättigheter, eftersom det gäller rättigheter för ett folk. Det måste skiljas från de generella rättigheter som gäller i ett land. Därför är det viktigt att reda ut begreppen.

Jag är väl medveten om den diskussion som ägde rum i konstitutionsutskottet, eftersom jag deltog i den. Visst är det så att KU sade att vi inte nu skulle kunna ratificera konventionen så som regeringen tolkade den. Men KU gjorde faktiskt en förändring genom att man såg att det kanske kan öppna sig möjligheter beroende på hur granskningen av Norges tillämpning kommer att utfalla.

Riksdagen har också uppmuntrat regeringen att följa detta noga för att se vad det blir av det. Det kunde öppna möjligheter för Sverige att ratificera. Det är alltså inte uteslutet att vi skulle kunna ratificera konventionen. Jag tycker att vi skall använda energi och kraft för detta. Det är ett stöd för ursprungsbefolkningar. Många vill ju förneka deras identitet. Jag säger inte att vi gör det i Sverige. Jag vet att samerna själva hade velat att vi skulle ha ett grundlagsskydd för samerna, men riksdagen har inte ställt sig bakom det. Det bottnar i att samerna känner att man behöver få erkännas som ett folk. Det är minsann inte självklart. Många vill ju hävda att det inte är ett speciellt folk, utan skall integreras i det egna landet. Det handlar om ett självbestämmande och en rätt för ursprungsbefolkningen att få överleva, få ha sin identitet och även få ha ett självbestämmande.

Anf. 27 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Statsrådet sade att dessa frågor ryms inom konventionen om de mänskliga rättigheterna. Det är klart att de ryms där, men det är också klart att det behövs ytterligare rättigheter för ursprungsfolk. Varför skulle man annars inom FN arbeta med en konvention om just denna fråga?

Sedan tog Ingela Mårtensson upp frågan om ägande i det gamla samiska samhället liksom hos andra ursprungsfolk. Det har här mer handlat om ett folks rättigheter än om enskilda personers rättigheter.

Jag vill återkomma till frågan om upplåtelse. Alf Svensson nämnde ingenting om den. När man mer organiserat började att upplåta mark och vatten för jakt och fiske bedriven av andra än samer sades det helt klart att rättigheten tillhör samerna, men man trodde inte att samerna själva kunde administrera upplåtelserna. Indirekt erkänns upplåtelseätten genom att det sägs att de pengar som kommer in skall tillfalla samebyarna. Det leder till slutsatsen att man tydligen fortfarande anser att samerna inte själva kan administrera.

Jag fick heller inte något svar på min fråga om statsrådet kände till vilka planer som den tillsatta arbetsgruppen har för sitt arbete under detta år. Finns det exempelvis möjlighet för en kommitté som vill göra någonting att ansöka om pengar?

Anf. 28 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Också jag vill gärna understryka att vi, vilket Ingela Mårtensson sade i sitt första anförande, står i skuld till ursprungsbefolkningar på många håll i världen. I detta sammanhang vill jag också erinra om att det stora problemet är att mänskliga fri- och rättigheter kränks i nästan vart och vartannat hörn av världen. Jag kan försäkra att jag som bistånds- och MR-minister tar upp dessa frågor, i det fall frågan är relevant, vid varje överläggning vi har med ett land som mottager bistånd.

Jag kan berätta att vi så sent som för ett par tre dagar sedan har observerat indianernas situation i Bolivia. Vi har ett par personer från vår u-avdelning där för att se hur de behandlas av staten. Vi har uppmärksamats på detta problem, och vi försöker att göra en specifik insats. Detta är inte nog. Vi kan också som exempel ta åtskilliga andra områden – det gäller Guatemala och Nicaragua – där vi specifikt från biståndsavdelningens sida engagerat oss för ursprungsbefolkningar.

Det är statsrådet Unckel som har hand om samepolitiken, om jag får använda det uttrycket. Jag kan berätta för Berith Eriksson att det är avsatt ungefär en halv miljon för delegationens arbete. Jag kan i och för sig räkna upp en rad punkter som jag vet att man kommer att syssla med. Man har vänt sig till en rad organisationer och institutioner – universitet, museer och bibliotek – för att under detta år engagera dem i arbetet.

Sameorganisationerna kommer på egen hand att anordna utställningar och ta fram läromedel för samer och om samerna. Man kommer förstås att ha utställningar, och man kommer att skapa ett permanent informationscenter etc. Låt mig rent ut få säga, att jag tror att det är enklast för Berith Eriksson att be sameministern redogöra för detta riktigt rejält och utförligt. Men det är åtskilligt på gång, och anslaget är en halv miljon.

Jag kan mycket väl förstå att många – jag hoppas att vi alla gör det – känner otålighet inför dessa frågor. Man känner också en otillräcklighet över huvud taget när det gäller MR-frågor. Jag tror däremot fortfarande att det inte hade varit klokast att satsa på att få andra länder att ratificera en konvention där vi själva inte nådde ända fram vid formulerandet. Vi kan ju gärna inte vädja till andra stater att ratificera när vi själva inte har gjort det. Men det innebär inte att vi är sysslösa och inte har engagemang i dessa frågor. Jag skulle vilja drista mig till att säga, herr talman, att normmännen mer än en gång har funderat på om det de gjorde var helt korrekt.

Anf. 29 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag vill gärna instämma i att frågan om kränkningar av de mänskliga rättigheterna har stor betydelse. De är ett gissel i hela världen. Det är mycket viktigt att vi har en minister som särskilt tar sig an dessa frågor och driver på. Det behövs i alla sammanhang.

När man i olika situationer träffar eller har möten med människor från andra länder bör man betona betydelsen av skydd för mänskliga rättigheter. Sverige bör också vid fördelningen av biståndspengarna använda sig av möjligheten att påverka just när det gäller mänskliga rättigheter. Det instämmer jag helt i. Jag tycker att det är mycket bra att regeringen i budgetpropositionen betonar detta.

Även om skydd för ursprungsbefolkningar ryms inom MR-området behövs det något därutöver. Det är därför som denna konvention – ILO:s konvention 169 – är så betydelsefull. Det är klart att jag förstår att vi i Sverige inte kan gå ut och begära att andra länder skall ställa upp och ratificera en konvention när vi i Sverige själva har kommit till den slutsatsen att den inte stämmer med vår lagstiftning.

Jag menar att vi skall följa hur Norges tillämpning bedöms inom ILO. Om man anser att det är en möjlig tolkning finns det inget hinder för att också Sverige skulle kunna ratificera konventionen. I den situationen kan vi verka för att få fler länder att ratificera den – dvs. om man kan göra tolkningen att ägar rätt är lika med bruksrätt. Om det inte är så, tycker jag att man får arbeta för att konventionen skall ändras så, att man på det viset kan få många fler länder att skriva under.

Det handlar inte bara om mänskliga rättigheter. Det handlar om ursprungsbefolkningarnas rättigheter totalt sett. Sverige uppfyller många av dessa krav. Det är därför tråkigt, och i högsta grad olyckligt, att vi inte kan underteckna konventionen på grund av artikel 14. Men jag tror att vi kommer att få mer klarhet under detta år. Jag för min del anser att det vore mycket fint om Sverige under FN:s år för ursprungsbefolkningar kunde underteckna ILO:s konvention 169. Det skulle på sikt betyda mycket för ursprungsbefolkningarna.

Anf. 30 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Låt mig avslutningsvis säga att regeringen naturligtvis följer denna utveckling med mycket stort intresse och att vi också skall se till vad som händer i Norge. Det måste vara en självklarhet för oss att göra det.

Det finns ingen anledning att säga att det inte finns möjlighet för Sverige att i en framtid underteckna denna konvention. Den kom så pass nyligen som år 1989. Efter det arbete som bedrevs för att få in de texter som Sverige ville ha med, och när man inte lyckades, tycker jag att vi ändå kan vara överens om att det var klokt att man då inte slog sig till ro utan i stället satsade ivrigt via de kanaler som är öppna.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1992/93:47 om energikrisen i Litauen

Anf. 31 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Kristina Svensson har ställt tre frågor om det svenska biståndet och om energiinsatser till de baltiska staterna, särskilt Litauen.

Låt mig börja med att svara på de första två frågorna om hur Sverige kommer att bistå Litauen för att mildra effekterna av den energikris som landet befinner sig i, och vilka multilaterala initiativ som tagits från svensk sida för att bistå Litauen med olje- och gasleveranser.

För cirka två månader sedan besökte representanter för Utrikesdepartementet Vilnius och sammanträffade med bl.a. vice energiministern. Vid samtalen framkom att den hjälp man prioriterade högst i vinter, är hjälp i

form av pengar. Anledningen härtill är det stora behovet av olja, och att man för att kunna köpa olja från Ryssland, krävs på betalning för tidigare gjorda oljeinköp.

För Litauen är det problematiskt att ta emot olja från något annat land än just Ryssland, på grund av att hamnanläggningarna inte är anpassade för import av olja. Från Ryssland däremot kan import ske via pipeline. De tio miljoner kronor vilka svenska regeringen för en tid sedan beslutade om att avsätta för katastrofinsatser i Litauen kommer således mycket väl till pass för regeringen i Vilnius. Här kan också nämnas att 10 miljoner kronor även avsatts för katastrofinsatser i vartdera Estland och Lettland. Litauerna kan på så sätt få hjälp med att reglera energiskulderna med Ryssland. Om betalning av skulder till Ryssland ej sker, har Ryssland hotat att upprätta bränsleblockad gentemot Litauen. Den 18 december 1992 undertecknade SIDA på regeringens vägnar en överenskommelse mellan Sverige och Litauen i vilken transfereringen av medlen regleras.

Jag kan i detta sammanhang också nämna att litauerna *inte* efterfrågat olje- och gasleveranser per se utan *just* pengar för att täcka nämnda skulder och kunna göra nya inköp.

Vad gäller Kristina Svenssons fråga om multilaterala initiativ för att bistå Litauen med olje- och gasleveranser vill jag först nämna arbetet inom G-24 där Sverige spelat en framträdande roll. Sverige har i detta forum tagit initiativ till särskilda G-24 möten om Baltikum. Ett sådant möte hölls i Riga den 23–24 november 1992. Avsikten med dessa möten är först och främst att samordna biståndsinsatserna, men också att bredda givarkretsen. Samtliga 24 OECD-länder samt internationella organisationer har deltagit på hög tjänstemannanivå. Då det gäller betalningsbalansstöd, som kan ha omedelbar betydelse för energiimporten till Baltikum, har Sveige gjort ansträngningar för att förmå övriga G-24 länder att delta i finansieringen. Sverige har också bidragit med 10 % av totalbeloppet eller ca 200 miljoner kronor enbart till Litauen. Bidraget har formen av ett lån som börjar betalas ut under början av 1993 och kan användas till import av olja och gas.

Sverige har dessutom spelat en central roll i ansträngningarna att så snabbt som möjligt få fram betydande resurser till de baltiska staterna från multilaterala institutioner som Världsbanken och Europeiska utvecklingsbanken.

Beträffande Världsbanken har den ett omfattande program för utveckling av energisektorn i Litauen. På kort sikt, bl.a. för att upprätthålla nödvändig energiimport, har Litauen fått ett importrehabiliteringslån om 60 miljoner US dollar. Sverige har lämnat tekniskt stöd vid utarbetandet av detta lån, som sker i etapper. Under nästa budgetår planerar Världsbanken ett särskilt energi- och miljölån till Litauen om 70 miljoner US dollar. Arbetet med att identifiera lämpliga projekt har redan påbörjats. I den nyligen framlagda budgetpropositionen ingår förslag om strukturlån som skulle kunna komplettera Världsbankens lån på energiområdet.

Europeiska utvecklingsbanken har beviljat energilån till samtliga tre baltiska stater av vilka det till Litauen uppgår till inte mindre än 37 miljoner ecu (European Currency Unit). Lånen är avsedda för import och investeringar som är vitala för de baltiska länderna. Ett samarbete har etablerats mellan

Miljö- och naturresursdepartementet och bankerna för att pröva möjligheterna till samordning eller samfinansiering inom detta område.

Kristina Svensson vill avslutningsvis veta vilka planer som finns i det svenska biståndet då det gäller att i ett mer långsiktigt perspektiv trygga energiförsörjningen i de baltiska staterna.

Detta är egentligen en fråga som ligger utanför mitt ansvarsområde. Jag kan ändå informera om följande.

Som jag redan sagt har i det tekniska samarbetet med de baltiska staterna energiområdet från början givits mycket hög prioritet. Med tanke på att mycket stora investeringar och insatser krävs i de baltiska staterna för att på sikt begränsa energiförbrukningens negativa effekter på miljön, arbetar Sverige aktivt för att koordinera biståndsinsatserna multilateralt. Sverige har genom s.k. konsultfonder både hos Europeiska utvecklingsbanken och Världsbanken lämnat additionella bidrag som kan finansiera tekniska biståndsinsatser med svensk expertis.

Utöver dessa svenska insatser har Sverige under våren 1992 bidragit med 10 miljoner kronor till Estland för inrättandet av en revolverande fond. Denna är tänkt att kunna utnyttjas av estniska företag som behöver ta lån i hårdvaluta för att kunna göra investeringar på energiområdet och betala tillbaka genom motköp.

Jag vill i detta sammanhang också framhålla Miljö- och naturresursdepartementets proposition 1992/93:99 om vissa åtgärder inom klimatområdet och i Östersjöregionen. Denna förelades riksdagen den 2 november 1992, och ett riksdagsbeslut togs den 16 december 1992. Där stadgas att 45 miljoner kronor avsätts för att bidra till uppbyggnaden av ett miljöanpassat energisystem i de baltiska staterna. Vidare att stödet till kärnsäkerhets- och strålskyddssamarbete med de baltiska staterna och med Ryssland ökas med 43,1 miljoner kronor.

Sverige har hittills avsatt 75 miljoner kronor för strålskydds- och kärnsäkerhetssamarbete i Östersjöregionen. Kärnkraften utgör en viktig energikälla för Litauen där Ignalinaverken står för 60 % av landets energibehov.

Avslutningsvis kan jag nämna att myndigheten BITS finansierat ett antal studier i de baltiska staterna rörande energipotential och energiplanering. BITS finansierar vidare en energirådgivartjänst vid energiministeriet i Tallinn.

Den fundamentala förändringsprocess som nu pågår, ej endast inom f.d. Sovjetunionen, utan också på andra ställen i Europa och annorstädes, är mycket besvärlig. Omedelbar humanitär hjälp är nödvändig. Samtidigt är det emellertid viktigt att vi ser dessa länders utveckling i ett mer långsiktigt perspektiv. Vår huvuduppgift i detta enorma och svårhanterliga arbete måste hela tiden vara att hjälpa länderna att klara sig själva och att länderna utvecklas till sunda demokratier, med väl fungerade marknadsekonomier.

Anf. 32 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tackar biståndsministern för det uttömmande svaret. Jag vill samtidigt påpeka att min interpellation lämnades in för nästan två månader sedan. Den var föranledd av mycket alarmerande rapporter som vi nåddes av från Vilnius. Litauiska socialdemokrater vädjade till oss socialdemo-

krater om stöd och ekonomisk hjälp för att lindra den svåra situation som man såg framför sig under den kommande vintern. Både olje- och gaslagren var mycket knappa. Situationen var minst sagt akut. Även med mycket extrema ransoneringar skulle lagren snabbt ta slut. Sedan jag lämnade in min interpellation har det som sagt gått två månader, och biståndsministern och jag har haft kontakter med varandra under tiden.

Som vi hörde har två miljoner ur katastrofanslaget anslagits. Det var ett mycket bra tillskott.

Situationen var svår i alla tre baltiska stater, men den var mest akut i Tallinn. I det perspektivet kan man ha synpunkter på att det gjordes en schablonartad fördelning, dvs. att alla tre länderna fick lika stora belopp. Jag menar att situationen var betydligt allvarigare i Litauen. Det är också fråga om olika stora länder. Litauen var i störst behov av hjälp. Man saknade lager. Litauen har dessutom en större befolkning än de två andra länderna att ta hänsyn till.

Energi problemen i Litauen har ett antal orsaker. Man är extremt beroende av tillförsel av olja och gas från Ryssland. Man har inte reglerat sina skulder till Ryssland. Ryssarna har ställt krav på betalning innan vidare leveranser kan göras och hotat med att stänga av alla leveranser. Man har inte heller hamnkapacitet för att ta emot leveranser sjövägen. Trots att man bygger ut hamnen i Klaipeda är den fortfarande otillräcklig. Frågan om att bygga en modern oljeterminal är mycket kontroversiell, eftersom den delvis krockar med miljöintressen. De fjärrvärmeverk som finns i Litauen är minst sagt ineffektiva, och husen är dåligt isolerade. Det här är en komplex problembild.

Nu är den akuta krisen avvärdad för tillfället. Jag talade i morse med vår ambassadör i Vilnius. Han berättade att situationen har blivit betydligt bättre efter nyår. Olje- och gaslagren växer något. Man räknar med att man har reserver för ytterligare två veckor. Detta är alltså en dagsfräsk rapport. Ambassadören berättade också att man kan ta in några leveransanser via järnväg från Polen.

De internationella lån som Alf Svensson nämnde har delvis fallit ut. Det bidrar självfallet till att förbättra situationen.

Men människor har fortfarande inte varmvatten. Det beror på att kostnaderna har ökat så att de inte har råd att betala räkningarna.

Jag är också av den uppfattningen att vårt stöd till de baltiska länderna skall vara långsiktigt. Det skall leda till en hållbar utveckling på kort sikt. Principerna skiljer sig inte alls från vad som gäller för det övriga internationella biståndet till utvecklingsländer.

I akuta situationer måste vi emellertid agera snabbt. Därför har vi ett väl tilltaget katastrofanslag – som visserligen ändå inte räcker till.

Jag har synpunkter på Östeuropasamarbetet i stort. Men jag vet inte om vi skall ta tid för att diskutera det, eftersom interpellationen gällde en mycket specifik fråga som har löst sig. Jag tycker dock att Östeuropasamarbetet i stort är otillfredsställande med oklara mål och prioriteringar. Det gäller också planeringsordning och myndighetsordning.

Jag tycker att den redovisning som biståndsministern har gjort är uttömmande. Den visar på något som jag tycker är mycket bra, nämligen att Sve-

rige driver frågor i de multilaterala organen och når resultat där. Det är mycket viktiga insatser för en hållbar utveckling i Baltikum. De siffror som redovisades är imponerande, om man lägger samman dem.

Anf. 33 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag hade tillfälle att debattera frågan om energikrisen i Baltikum redan i höstas. Jag ställde en enkel fråga, och därför gick hanteringen litet snabbare.

Situationen var då mycket akut. Jag kunde redan då konstatera att det fanns en hög grad av medvetenhet om detta på Utrikesdepartementet och hos biståndsministern personligen. Det fanns också en stark vilja att verkligen få till stånd snabba åtgärder.

Det är viktigt att Sverige och andra länder verkligen kan hjälpa till i akuta situationer, inte minst när det gäller vårt eget grannskap. Det är omvittnat att krisen inte blev lika svår i år som förra vintern. Man hade bättre beredskap, och klimatförhållandena var något bättre. Det är nu viktigt att förebygga att den här typen av problem upprepar sig vinter efter vinter. Jag tycker därför att det är mycket värdefullt med den politik som redovisas i det här interpellationssvaret. Det handlar om katastrofåtgärder men framför allt om insatser för att bygga upp ett långsiktigt fungerande energisystem. Det gäller att få en hög isoleringsstandard i bostäderna. Situationen är mycket undermålig. Det gäller också att skapa ett energiförsörjningssystem som är godtagbart ur miljösynpunkt. Jag har noterat att det här har mycket hög prioritet både inom Utrikesdepartementet och Miljödepartementet. Man samlar verkligen ihop sina krafter för detta.

Herr talman! Jag vill uttrycka min tillfredsställelse över den starka vilja att verkligen nå resultat på det här området som finns i interpellationssvaret. Jag vill uppmuntra att det här får fortsätta att ha en mycket hög prioritet när det gäller våra östinsatser och vårt samarbete med Baltikum.

Anf. 34 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag känner mig naturligtvis uppmuntrad över att vi är överens. Jag hade inte heller väntat mig något annat.

Jag tror att vi alla ivrar för att få till stånd den långsiktighet som både Kristina Svensson och Pär Granstedt har understrukt behovet av.

Som ni väl känner till har jag inte hand om projektbiståndet, utan katastrofbiståndet när det gäller Östeuropa och Baltikum. Vad som redan nämnts och som jag också vill säga här i kammaren är att katastrofbiståndet är för litet.

När vi talar om Baltikum måste vi också komma ihåg – och förstå mig då rätt – att Jugoslavien kräver mycket stora resurser ur det anslaget.

Det finns alltså en botten på påsen. Jag kan försäkra att vi skulle önska att katastrofanslaget vore större. Å andra sidan vet vi att hur stort det än hade varit hade vi som vill göra insatser – och vi är många, jag gläder mig åt det – ändå upplevt att det inte hade räckt till.

Anf. 35 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte förlänga den här debatten, utan vill bara stryka under att det var bra att vi klarade ut den här situationen när den var akut. Jag hoppas att det finns beredskap inför kommande vintrar i Baltikum.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1992/93:55

21 januari 1993

*Information från
regeringen*

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 14.16 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.30, då regeringsinformationen skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.30.

10 § Information från regeringen om EG

Anf. 36 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Om drygt en vecka, den 1 februari, inleds Sveriges medlemskapsförhandlingar med EG. Därmed går arbetet in i en ny fas. Nu gäller det att lägga fast villkoren för Sveriges medlemskap i EG/EU.

I mitt öppningsanförande i Bryssel den 1 februari kommer jag att redovisa vilka utgångspunkter vi har för förhandlingarna och på vilka områden vi eftersträvar särlösningar.

En utgångspunkt för förhandlingarna är att vi har samma grundläggande värderingar som Gemenskapen och att vi delar dess långsiktiga politiska mål. Vi får aldrig glömma att det ursprungliga syftet var att bygga ett allt fastare förbund mellan de europeiska folken för att trygga fred och frihet.

En annan utgångspunkt är de värderingar som särskilt präglar det svenska samhället och som kommer att vägleda oss såväl i förhandlingarna som i vårt agerande som en medlem. Jag tänker här på offentlighetsprincipen, på miljöpolitiken, på socialpolitiken, på arbetsmarknadspolitiken, på jämställdhet mellan kvinnor och män, på allemansrätten och på det nordiska samarbetet. Här finns värden som utgör omistliga delar i vårt dagliga liv. På dessa områden har Sverige också en hel del erfarenheter som kan vara av värde även för våra framtida samarbetspartner i EG/EU.

En tredje utgångspunkt är den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken. I ljuset av det radikalt förändrade säkerhetspolitiska läget i Europa är det ett starkt svenskt intresse att delta aktivt och utan förbehåll i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Sverige vill medverka i arbetet på att bygga en ny europeisk freds- och säkerhetsordning. Samtidigt består den militära alliansfriheten alltjämt.

Ytterligare en utgångspunkt är det svenska intresset att delta i EG:s arbete med den fortsatta utformningen av den ekonomiska och monetära unionen.

Oron på valutamarknaderna under det gångna året har givit många bevis på behovet av ett fastare samarbete på detta område.

Förhandlingarna kommer att baseras på EG:s nuvarande och tillkommande regelverk. På en del områden kommer Sverige emellertid att ställa krav på särlösningar som beaktar specifikt svenska förhållanden och intressen. Den 8 oktober förra året redogjorde jag här i riksdagen för de viktigaste förhandlingsfrågorna. De avser i första hand jordbrukspolitik, fiske, regionalpolitik, miljöfrågor i vidaste mening, alkoholpolitik, Euratom, handelspolitik, gränskontroller, institutionella frågor, vissa skattefrågor samt EG:s budget. Liksom hittills kommer regeringen att sträva efter bredast möjliga parlamentariska uppslutning bakom de svenska kraven.

Med hänvisning till de lösningar som uppnåtts vid EG:s toppmöte i Edinburgh för att klara av Danmarks problem har i den svenska debatten förslag framförts att också Sverige borde eftersträva en "dansk" lösning. På den punkten vill jag slå fast att varje kandidatland måste bemöda sig om att finna lösningar på sina speciella nationella frågeställningar. Vi kommer i stället att aktivt driva svenska lösningar på våra specifika svenska problem.

Edinburghmötet lyfte fram en rad allmängiltiga tolkningar av fördragstexten om Europeiska unionen, som vi har all anledning att välkomna inför medlemskapsförhandlingarna. Jag tänker t.ex. på möjligheterna att utveckla strängare regler rörande miljön, arbetsmiljön och konsumentskyddet. Och vidare på att utvecklingen av fördelnings- och välfärdspolitiken är en nationell angelägenhet. Med tillfredsställelse bör vi också notera Edinburghmötets överenskommelse om ökad öppenhet och allmän insyn i EG-arbetet. Vi välkomnar de viktiga steg som tagits av EG:s stats- och regeringschefer beträffande tillämpningen inom EG av subsidiaritetsprincipen, eller den s.k. närhetsprincipen. Gemenskapsnivån är inte till för sådant som lika bra eller bättre kan hanteras på nationell nivå.

Herr talman! Jag besökte i förra veckan företrädare för såväl det danska ordförandeskapet som EG-kommissionen för att diskutera uppläggningsen av de kommande förhandlingarna. Jag fick då det bestämda intrycket att man från Gemenskapens sida kommer att ge utvidgningsprocessen hög prioritet under det närmaste året. Utrikesminister Elleman-Jensen förklarade att EG har samma mål som vi, nämligen att Sverige skall kunna bli medlem år 1995 och att arbetet kommer att inriktas på detta.

Samtidigt med Sverige inleder också Finland och Österrike sina förhandlingar. Norge väntas följa efter om några månader. Enligt det beslut som fattades vid toppmötet i Edinburgh skall förhandlingarna föras med varje land för sig, samtidigt som man så långt det är möjligt skall eftersträva parallellitet. Detta är också ett svenskt intresse. Inte minst från synpunkten av det nordiska samarbetet vore det en klar fördel om de tre nordiska kandidatländerna blev medlemmar samtidigt.

Herr talman! Jag har flera gånger tidigare från denna talarstol uttalat att det är min och regeringens ambition att förhandlingarna skall kunna föras under största möjliga öppenhet. Med tanke på att arbetet nu går in i ett intensivare skede räknar jag med att, med relativt korta intervaller och som komplement till andra kontakter med riksdagens olika organ, återkomma med översiktliga redogörelser för hur det går i förhandlingarna. Jag har

också instruerat förhandlingsdelegationen att i alla sammanhang vara så öppen som möjligt mot omvärlden.

Under rubriken öppenhet vill jag också hänvisa till vad statsrådet Reidunn Laurén framhöll i riksdagen häromdagen rörande offentlighetsprincipen. Som regeringen tidigare haft anledning att betona, är denna inte förhandlingsbar. Vi har efter statsrådet Lauréns besök härförleden i Bryssel inte anledning tro annat än att denna för oss så viktiga princip är fullt förenlig med EG:s regelverk.

Herr talman! I mina kontakter med EG-sidan har jag också understrukt den fortsatt stora vikt som vi från svensk sida fäster vid EES-avtalet.

Trots att Schweiz sagt nej till avtalet, är samtliga övriga EFTA-länder och EG inställda på att gå vidare. Sverige är nu ordförande i EFTA, och ansträngningar pågår att under svensk ledning finna en lämplig lösning.

Jag hoppas att parterna snart skall kunna enas om ett protokoll om en anpassning av avtalstexten, trots att vissa delvis komplicerade frågor återstår att lösa. Protokollet skall därefter föreläggas parlamenten i EG- och EFTAländerna liksom EG-parlamentet för godkännande. Siktet är inställt på ikraftträdande senare i år.

Herr talman! Norges statsminister tog under senhösten initiativ till en diskussion mellan EFTA- och EG-länderna om ekonomiskt samarbete för att främja tillväxt och sysselsättning i Europa, det s.k. Brundtlandinitiativet. Initiativet ligger väl i linje med det tillväxt- och sysselsättningspaket, genom bl.a. ökade investeringar i infrastruktur, som EG-länderna kom överens om vid toppmötet i Edinburgh. Regeringen ser mycket positivt på dessa initiativ och Sverige kommer i egenskap av EFTA-ordförande att aktivt driva Brundtlandinitiativet med sikte på ett gemensamt möte mellan EFTA- och EG-länderna under våren.

Herr talman! Riksdagen godkände förra året regeringens förslag om att anslå 50 miljoner kronor till informationsinsatser, och ett lika stort belopp är föreslaget i årets budget. Hälften går till studieförbund, folkhögskolor och utomstående organisationer via den s.k. Fälldindelegationen, och hälften går till regeringskansliets Europa-information. Informationssatsningen är av allra största betydelse.

Fälldindelegationen har nu fördelat 16 miljoner kronor till folkbildningen och drygt 5 miljoner kronor till andra organisationer. Fördelning av återstående drygt 3 miljoner kronor pågår. Gensvaret på delegationens annonser har varit mycket stort. Över 500 ansökningar har inkommit.

Under nästa budgetår kommer det också att vara möjligt för kampanjorganisationerna, som förespråkar ja eller nej i folkomröstningen, att erhålla bidrag.

För att samordna regeringskansliets del av informationsinsatserna har ett särskilt sekretariat för Europainformation upprättats vid UD. Sekretariatet ger saklig och allsidig basinformation till allmänheten och driver ingen linje i medlemskapsfrågan. En mycket bred verksamhet är under uppbyggnad, i samarbete med bl.a. Kommerskollegium. Låt mig nämna några exempel:

En *telefonsluss* inrättas med ett s.k. 020-nummer, dit allmänheten kan vända sig för att ställa frågor om allt som rör Europaintegrationen. Slussen är öppen mellan kl. 9 och 21 varje dag. Verksamheten kommer till stor del

att bedrivas som beredskapsarbete, vilket innebär utvecklande sysselsättning för kvalificerad men arbetslös personal. Sekretariatet samarbetar här med Arbetsmarknadsstyrelsen.

Ett informationsnätverk byggs upp med folkbiblioteken som bas.

På regional nivå samarbetar sekretariatet med länsstyrelserna.

Sekretariatet kommer också att producera material i form av skrifter, bl.a. en ny serie av lättillgängliga faktablad. Avsikten är att det skall vara möjligt att prenumerera på informationspaket för en låg kostnad. Särskilda insatser planeras för handikappade och synskadade.

Journalistseminarier för lokala media planeras runt om i landet, med start i norra Sverige i vår.

Startskottet för informationssatsningen skall gå med den broschyr till samtliga hushåll som planeras för utgivning i mars.

Syftet med denna informationssatsning är inte att styra ställningstaganden, utan att göra det möjligt för var och en att kunna ta ställning utifrån sin egen kunskap. Ingen skall kunna säga att brist på information förhindrar ett ställningstagande till ett av 1900-talets viktigaste vägval för vårt land.

Inför folkomröstningen behövs också en rad breda konsekvensanalyser. Regeringen avser att inom kort tillsätta ett antal utredningar med uppgift att belysa konsekvenserna inte bara av medlemskapet i EG/EU utan också av att stå utanför. Jag tror nämligen att följderna av att ställa sig utanför det europeiska samarbetets kärna på sikt kan få nog så omvälvande följder för det svenska samhället. Bland de fält som kommer att belysas inför ett medlemskap vill jag nämna samhällsekonomin i vid bemärkelse, miljön, frågor som rör välfärden och kvinnorna, utrikes- och säkerhetspolitiken samt den nationella suveräniteten bl.a. i ljuset av den ökade betoningen av närhetsprincipen. Till utredningarna skall knytas en gemensam parlamentarisk referensgrupp efter samma modell som konsekvensutredningen inför folkomröstningen om kärnkraft.

Tack, herr talman!

Anf. 37 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Inför förhandlingarna och våra möjligheter att ställa villkor på olika områden vill jag ta upp ett område, nämligen utförsel av kulturföremål. Den europeiska gemenskapen bygger ju på tanken om fritt varuutbyte. Företrädarna för EG är samtidigt medvetna om att den tanken i grunden är oförenlig med de olika medlemsstaternas föreskrifter om utförsel av kulturföremål. Vi har i vårt land en lag som fungerar som ett skydd mot utförsel av kulturföremål. Jag talar alltså nu om den nationella kulturskatten.

Vi är emellertid många som är oroliga med tanke på det förslag som EG-kommissionen har lagt fram och som syftar till att i lag reglera handel med sådana föremål som har stor betydelse för medlemsstaternas kulturhistoria. Vad vi är oroliga för och vad vi ser i detta förslag är att värdegränserna är så oerhört högt satta. Jag kan ge exempel. För en liten målning eller teckning är värdegränsen 1 miljon. För en byrå är värdegränsen inom EG över 300 000. Det vi är ängsliga över är den nationalskatt av föremål liknande de som finns i våra hembygdsgårdar och som har med den verkligt folkliga kulturen att göra.

Synpunkter kommer nu från olika håll med anledning av den här promemorian. Min fråga är: Kommer villkor att ställas inför förhandlingarna just när det gäller utförsel av kulturföremål? Jag hoppas naturligtvis att så blir fallet.

Prot. 1992/93:55
21 januari 1993

*Information från
regeringen*

Anf. 38 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Stina Eliasson tar upp en betydelsefull fråga, som vi har uppmärksammat i vårt arbete. Det gäller just vårt agrara kulturarv, såsom föremål av trä, vävnader, målningar och liknande. Vi har i det sammanhanget ett skydd för produkter som är över 100 år gamla, oberoende av deras värde, medan EG i sina bestämmelser utgår från en hög värdegräns, 50 000 ecu, vilket är ca 400 000 kr.

Vi argumenterar för en revidering av reglerna, så att hänsyn tas till våra svenska bestämmelser. Det är ju fråga om ett förslag från EG:s sida, som kan komma upp i EES-förhandlingarna eller i medlemskapsförhandlingarna. Vi anser att en värdegräns, som den som EG har, är en relativt dålig mätare på just ett nationellt kulturarv. Detta kan vara av betydligt mindre pekuniärt värde men ändå av stort nationellt värde, och därför söker vi åstadkomma en utformning av reglerna som ligger i linje med våra egna nuvarande regler.

Anf. 39 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag skulle vilja ställa ytterligare några frågor utöver dem jag har haft möjlighet att ställa tidigare. Min första fråga gäller utrikes- och säkerhetspolitiken. Statsrådet sade att den svenska militära alliansfriheten alltså skall bestå. Tycker inte Ulf Dinkelspiel att det är litet problematiskt att ingå som medlem i en union där en militär allians är en integrerad del samtidigt som man hävdar att Sverige kan fortsätta att vara alliansfritt? Jag tycker inte att det går ihop.

Det sägs att Sverige skall ställa krav på särlösningar som beaktar specifikt svenska förhållanden och intressen. Vilken vikt har dessa särlösningar? Kommer några av dem att särskilt villkoras? På vilket sätt skall man få en juridiskt bindande bekräftelse på att detta inte bara är övergångsbestämmelser utan att det skall fortsätta att vara permanenta undantag? Är det över huvud taget det man har tänkt sig?

Jag uppmärksammar att handelspolitiken är med som ett nytt område där man tänker sig särlösningar. Jag vet att det har förts resonemang om att detta skall gälla våra avtal med Baltikum, där ju Sveriges avtal är mer vittgående och så att säga bättre än EG:s. Gäller detta också öst- och centraleuropeiska länder där Sverige har mer frihandelsinriktade avtal, och gäller det också tredje världens länder? Är det i så fall möjligt att förena ett medlemskap i en tullunion med begäran om permanenta undantag?

Slutligen vill jag ställa en fråga om offentlighetsprincipen, som ju är mycket diskuterad. Det finns en stark och berättigad opinion som kräver juridiskt bindande bekräftelser på att den svenska offentlighetsprincipen och meddelarskyddet skall finnas kvar. Hur har man tänkt sig att hantera den frågan i förhandlingarna? Hittills har man sagt att man inte tänker förhandla om den, just därför att den inte är förhandlingsbar, och att det skall vara

bekräftelsen. Detta betraktas av en del, en jurist bl.a., som en oprofessionell, obegriplig och oetisk taktik.

Anf. 40 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jag skall besvara Gudrun Schymans fyra frågor.

För det första: Det finns ingenting i EG:s nuvarande regler som lägger hinder i vägen för vad som i den nya, förändrade säkerhetspolitiska situationen är ett starkt svenskt intresse, nämligen att fullt ut medverka i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken.

När det gäller frågan om utvecklandet av ett försvarspolitiskt samarbete inom EG, säger fördraget om den europeiska unionen att EG självt skall ta ställning till hur den skall utformas vid en ny konferens som skall äga rum 1996. Vid den tidpunkten är det vår förhoppning att Sverige är medlem och kan medverka i diskussionerna kring detta.

Därtill kommer att det svenska ställningstagandet till frågan om en försvarspolitisk dimension, förhållandet till den västeuropeiska unionen, är någonting som vi inte har anledning att ta upp förrän längre fram. Ett ställningstagande i denna fråga saknar aktualitet, som riksdagen har uttalat, och det är detta som vi från svensk sida och från regeringens sida avser att hålla oss till.

För det andra: När det gäller frågan om hur särlösningar skall omsättas i precisa åtaganden och bestämmelser, är ambitionen på den punkten självklart att det skall i alla delar återspeglas i det svenska anslutningsavtalet, i traktaten om en svensk anslutning till EG, oavsett om det har karaktären av övergångslösningar, icke tidsbegränsade lösningar, eller tar sikte på exempelvis ändring av kriterier för t.ex. fördelning av regionalpolitiskt stöd.

För det tredje: Gudrun Schyman säger att handelspolitiken är ett nytt område. Jag förstår inte vad hon menar. Det fanns redovisat i riksdagen den 8 oktober, och jag har vid flera andra tillfällen tagit upp de frågorna. De tar sikte på vissa punkter där de svenska bestämmelserna skiljer sig på ett sådant sätt att vi anser det angeläget att utverka en särlösning.

Det gäller frihandelsavtalen med de baltiska länderna. Där har Sverige gått före och upprättat frihandelsavtal, medan EG inte har upprättat sådana. Vi vill alltså ha en särlösning intill den dagen EG har ingått motsvarande avtal.

Gudrun Schyman ställer frågan: Varför begär vi inte motsvarande undantag när det gäller de central- och östeuropeiska länderna? Det beror på att EG har gått före oss och att vi alltså är angelägna, till den del vi inte har kommit ifatt dem – det har vi gjort i fråga om flera länder – om att åstadkomma frihandel så snabbt som möjligt. Där EG har gått snabbare fram i frihandel, är det ett svenskt intresse att delta, för att så snabbt som möjligt söka åstadkomma en öppning mot Central- och Östeuropa. Här behöver vi inga undantag eller särlösningar.

För det fjärde: När det gäller offentlighetsprincipen, är den inte – jag upprepar det – förhandlingsbar. Den är en omistlig del av vårt samhälle. Reidunn Laurén har tagit upp den här frågan helt nyligen, både med EG och här hemma. Vi har inte heller någon som helst anledning att tro att den skulle ifrågasättas från EG:s sida. Skulle frågan i något sammanhang uppkomma,

kommer vi bara att säga blankt nej på den punkten. I vår öppningsdeklaration den 1 februari avser vi att redovisa den svenska offentlighetsprincipen som en omistlig del av det svenska samhället.

Prot. 1992/93:55
21 januari 1993

*Information från
regeringen*

Anf. 41 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Statsrådets besked när det gäller offentlighetsprincipen var mycket klargörande. Jag skulle dock på en punkt vilja ha ett ytterligare förtydligande. Det gäller de handlingar som kommer i stora strömmar från EG. Kommer vi att hävda att också samtliga dessa handlingar skall omfattas av offentlighetsprincipen? Har EG hittills kommenterat just detta faktum? Plötsligt kommer en ökad del av vår ärendehantering att innebära utrikespolitiska frågor, och därför vill jag ha ett förtydligande på den punkten.

En annan fråga gäller de analyser som skall göras, som statsrådet tog upp. Det är oerhört viktiga områden, som man ständigt får frågor om, inte minst i fråga om konsekvenserna för kvinnorna vid ett inträde. Jag vill alltså därför understryka att det är viktigt med en snabb tidsplan för genomförandet av de här analyserna, och att man snart funderar över på vilket sätt analysresultaten skall föras ut till en bred allmänhet, eftersom det är just de frågorna som är de mest diskuterade.

Anf. 42 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! På den första frågan, om tillämpningen av offentlighetsprincipen på handlingar som kommer fram som led i samarbetet med EG, kan jag svara att vi kommer att förfara på precis samma sätt som vi gör nu, dvs. att vi kommer att sträva efter största möjliga öppenhet. Det finns en del handlingar som rör själva förhandlingarna, förhandlingspositioner och liknande, eller utrikespolitiskt känsliga frågor, som sekretessbeläggs nu och som kommer att sekretessbeläggas i framtiden. Men den helt dominerande delen av dokumenten kommer – det är jag övertygad om – också i framtiden att vara av den karaktären att de omedelbart offentliggörs. De kommer över huvud taget icke att sekretessbeläggas i något avseende.

När de gäller konsekvensanalyserna, delar jag Ylva Annerstedts uppfattning om betydelsen av de här utredningarna. Det är därför som vi tillsätter utredningar och föranstaltar om analyser på en rad viktiga områden. Vi har då valt ut områden som har varit centrala i debatten. Det är vår förhoppning att vi inom de närmaste veckorna skall inte bara fatta beslut om utredningarna, utan också tillsätta dem och rekrytera erforderligt folk till dem. Ambitionen är att resultaten av konsekvensanalyserna skall föreligga i god tid före folkomröstningen, så att de kan vara en del av underlaget för belysning av olika frågor och vara underlag för ställningstaganden.

I det här sammanhanget vill jag också bejaka vad Ylva Annerstedt sade om vikten av att man – även om analyserna i delar kan bli djuplodande – försöker presentera materialet på ett sådant sätt att det blir lättillgängligt. Det är vår avsikt att uppmana resp. utredningar att särskilt beakta presentationsfrågan.

Jag vill också peka på det förhållandet att det skall knytas en parlamentarisk referensgrupp till utredningarna, och det är naturligt att man också från

riksdagens sida på det sättet bevakar just denna, som jag bedömer det, mycket viktiga aspekt.

Anf. 43 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Tillåt mig först uttrycka min glädje över att vi i relationerna till EG nu, efter alla år, har kommit så långt att vi inom 14 dagar skall inleda förhandlingar om svenskt medlemskap.

Vi är alla angelägna om att få ett snabbt och bra resultat i förhandlingarna. Jag skall inte säga "alla"; det finns ju några undantag i kammaren. Men de partier som står bakom det här är alla utom de tidigare kommunisterna, Vänsterpartiet.

Med "snabbt" menar jag att vi kanske är klara före årets slut med förhandlingarna. Med "bra" menar jag naturligtvis att vi får gehör för de krav och önskemål som Sverige ställer fram inför förhandlingarna.

Min första fråga till statsrådet Dinkelspiel är om det vid något tillfälle krävs en avvägning mellan snabba förhandlingar och snabbt resultat och ett bra resultat, där man kanske kunde ha uppnått något mera om man hade förhandlat litet längre. Vilken avvägning är statsrådet i så fall beredd att göra mellan snabbt och bra? Min egen avvägning är att vi i så fall skall satsa på ett bra resultat.

Min andra fråga är om man i det här arbetet, i förberedelserna, med konsekvensanalyser och sådant, också kommer att ta upp vad detta betyder för arbetssituationen i Sverige, dvs. om medlemskapet leder till ökade arbetstillfällena för vårt land eller om det har motsatta konsekvenser. Jag tror att det vore mycket värdefullt om de här alternativstudierna också gav ett bra svar på den frågan.

Anf. 44 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag kommer att något dra över tiden för att ge de fyra ytterligare talare som är anmälda möjlighet att ställa frågor. Jag hemställer om så korta inlägg som möjligt.

Anf. 45 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jag skall försöka efterkomma den önskan.

På Hadar Cars första fråga blir mitt svar att vi har ett med EG gemensamt mål för förhandlingarna, medlemskap 1995. Den danske utrikesministern Uffe Ellemann-Jensen har sagt att man från EG:s sida är angelägen om att gå så snabbt fram som möjligt. Jag delar i och för sig den uppfattningen. Men samtidigt är det uppenbart att sakfrågorna nu står i fokus.

Ingen förhandlare, åtminstone ingen med självaktning, skall säga sig att vi måste vara klara den och den dagen. Då har han spelat bort ett förhandlingskort.

Det är ett bra resultat som räknas, och ett sådant skall vi uppnå.

Sedan något om sysselsättningen, som är en central fråga. Den kommer att vara en central fråga kanske i första hand för den samhällsekonomiska konsekvensanalysen. Men den kommer också in exempelvis när man talar om välfärden. Jag räknar således med att frågan kommer att inta en central roll i båda konsekvensanalyserna.

Anf. 46 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag tolkar Ulf Dinkelspiel så, att meddelarskyddet kommer att få vara kvar helt och hållet, ograverat, i Sverige. Det innebär att det, också när EG:s hemligheter kan komma att lämnas ut, fortfarande är lika förbjudet att ens efterforska vem som kan ha lämnat dem, även om det är statliga tjänstemän.

Offentlighetsprincipen har det bekymret att utrikessekretessen nu, utan att man ändrar på lagen, kan komma att omfatta också inrikespolitik. När vår lagstiftning går över till ett delvis diplomatiskt spel i Coreper kommer sättet att lagstifta att bli väldigt annorlunda. Vi är vana vid en stor öppenhet här. Men risken finns att det blir slutenhet utan lagändring. Det är alltså väldigt viktigt att vi fortsätter att bevaka offentlighetsprincipen, så att den inte urholkas.

När det sedan gäller konsekvensutredningarna blev jag något bestört när Ulf Dinkelspiel sade att det skulle vara konsekvensutredningar ungefär som när det gällde kärnkraften. Men där har oberoende forskare – forskare som kanske rent av är mycket positiva till kärnkraften men som ändå är oberoende, vidsynta och justa – sagt att konsekvensutredningen när det gällde kärnkraften var alldeles bedräglig. Använd alltså inte den som mönster!

Man får bara svar på de frågor som man ställer. Väldigt mycket beror på vilka frågor man ställer. Det i sin tur beror väldigt mycket på vilken inställning man har.

Ulf Dinkelspiel säger "när vi kommer in i EG". Då inser man vilken inställning han har.

Till sist en fråga: Varför inte en vitbok om våra förhandlingskrav? Om dessa bevakas av en upplyst opinion, finns därmed en hjälp för förhandlarna att få igenom kraven som man önskar.

Anf. 47 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jag måste säga att jag känner mig mycket främmande inför tanken på ett diplomatiskt spel när vi har att göra med viktiga internationella förhandlingar nu och i framtiden som rör centrala svenska intressen. Vi har förhandlingar som rör utrikes- och säkerhetspolitiken. Vi har förhandlingar som rör en rad andra områden som alla har både en utrikes- och en inrikespolitisk dimension.

När det gäller t.ex. OECD-samarbetet och ILO kan det finnas vissa handlingar som sekretessbeläggs, på samma sätt som det i framtiden av bl.a. förhandlingsskäl kan finnas skäl att sekretessbelägga andra handlingar.

Men här gäller vad jag sade tidigare. Jag räknar alltså med att i allt väsentligt kommer den typen av handlingar att vara öppna.

På Birgitta Hambræus fråga, om meddelarfriheten kommer att finnas kvar också i det här sammanhanget, är svaret ja.

När det gäller frågan om konsekvensutredningar är avsikten att tillsätta experter, fackfolk o.d. som är väl kvalificerade att göra bedömningar här.

Birgitta Hambræus ifrågasätter tidigare utredares heder, objektivitet osv. Men det får helt stå för Birgitta Hambræus egen räkning.

När det slutligen gäller de svenska förhandlingskraven och relationerna till motsvarande svenska bestämmelser kan man ha olika uppfattning om hu-

ruvida det skall vara en vitbok eller, som vi har, en grönbok. I denna redovisar vi grundläggande svenska utgångspunkter för förhandlingar som sedan kompletteras med en redovisning av förhandlingsmålen. Jag gav en första redovisning i de delarna den 8 oktober här i riksdagen, och de finns tillgängliga skriftligt. Mitt anförande finns också tillgängligt skriftligt.

De utgångspunkter som vi ger för förhandlingarna med EG kommer att offentliggöras i precis det ögonblick som jag framför mitt anförande i Bryssel. På den vägen kommer vi att gå vidare med största möjliga öppenhet när det gäller alla svenska förhandlingskrav och önskemål i förhandlingarna med EG.

Anf. 48 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Spanien har visat stor ovilja när det gäller att acceptera EES-ländernas linje vad avser Schweiz bortfallande bidrag.

Därför undrar jag: Är statsrådets oro stor för att Spaniens ställningstagande skulle kunna innebära en risk för att EES-avtalet inte kommer till stånd?

Jag har naturligtvis förståelse för att statsrådet i svaret måste ta hänsyn till svenska förhandlingsintressen.

Anf. 49 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! När det gäller EES-förhandlingarna eftersträvar vi, som jag sade tidigare, en anpassning av EES-avtalet som följd av den situation som har uppstått genom att Schweiz har sagt nej.

Vi har haft konsultationer, diskussioner, med EG-kommissionen som för förhandlingar för EG:s räkning. När det gäller oss och EG-kommissionen finns det en långtgående samsyn. Det kan dock inte bli fråga om förhandlingar förrän Kommissionen har ett förhandlingsmandat. Man siktar tydligen på att utverka ett sådant i samband med rådsmötet den 1 februari. Uppenbarligen finns det delade meningar.

Jag har uppmärksammat bl.a. vad den spanske utrikesministern Solana sade i Strasbourg i går. Han framförde krav som ligger en bra bit från den position som EFTA-länderna har intagit, och delvis reste han nya krav. Det är klart att det väcker oro. Det är också klart att det ökar risken för förseningar. Men jag hoppas och tror att man på EG-sidan ändå skall visa sig mena allvar med vad som uttalades omedelbart efter Schweiz nej – nämligen att man på alla håll, i alla EG-länder och i EG-kommissionen, är angelägen om att sätta avtalet i kraft så snabbt som det någonsin är möjligt beträffande EG och de återstående EFTA-länderna.

Anf. 50 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Först en fråga angående den planerade konsekvensutredningen. Jag bedömer det som väldigt angeläget i den här frågan, där det finns ganska olika uppfattningar om verkligheten, att den här utredningen arbetar på ett sådant sätt att de verklighetsbeskrivningar som man kommer fram till har trovärdighet både bland dem som är anhängare av ett EG-medlemskap och bland dem som har en kritisk inställning.

Jag blev inte lika upprörd som statsrådet Dinkelspiel av Birgitta

Hambraeus beskrivning av konsekvensutredningen om kärnkraften. Jag var själv med i den utredningen. Men jag ansåg mig tvungen att lämna den, därför att jag inte uppfattade att det i de verklighetsbeskrivningar som gjordes togs tillräcklig hänsyn till de värderingar som jag stod för.

Min fråga är alltså: Kan man räkna med att den här utredningen verkligen kommer att anstränga sig att nå fram till resultat som kan vara trovärdiga både för anhängare och för kritiker av ett svenskt EG-medlemskap? Det kan gälla något slags modell, vetenskaplig medling e.d.

Statsrådet framhöll att vi skall eftersträva en förhandlingslösning från svenska utgångspunkter och inte från exempelvis danska. Det tycker jag är rimligt. Men samtidigt innebär den danska uppgörelsen från Edinburgh för det första att det slagits fast att man kommer att stå utanför en militär samverkan och för det andra att man bibehåller handlingsfriheten när det gäller den monetära unionen i sista skedet.

Det här påminner om tankar som förts fram i den svenska debatten. Det finns också en del gemensamma nordiska värderingar när det gäller regionalpolitik, sociala frågor, offentlighetsprincipen osv. Vilken vikt tillmäter statsrådet Dinkelspiel möjligheten att på de områden där det är befogat hitta gemensamma nordiska ståndpunkter i förhandlingsarbetet?

Anf. 51 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! På Pär Granstedts första fråga kan jag svara mycket kort: Det är vår fasta ambition att konsekvensanalyserna skall få en sådan personell sammansättning att de blir trovärdiga i alla läger och kan tjäna som ett gott underlag för folkomröstningarna.

På Pär Granstedts andra fråga kan jag svara att den danska lösningen är en *dansk* lösning, som inte är tillgänglig för de andra länderna.

Men samtidigt finns det vissa tolkningar här – jag har redovisat detta i ett anförande tidigare i dag – som naturligtvis är vägledande också i andra sammanhang.

Jag kan mycket väl tänka mig att utverka gemensamma parallella nordiska lösningar på områden där vi har gemensamma intressen. Ett sådant område är regionalpolitiken. Ett annat sådant område är förutsättningarna för att driva jordbruk i subarktiska delar och i glesbygd. Det finns också några andra områden där det är naturligt att söka lösningar som blir parallella.

Det är ett, men bara ett, av många skäl till att vi från regeringens sida kommer att eftersträva ett mycket nära nordiskt samråd under förhandlingarna.

Anf. 52 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga om offentlighetsprincipen. Statsrådet säger att den inte är förhandlingsbar och att vi skall säga blankt nej till att förändra i vår grundlag. På det viset skulle den kunna urholkas på något sätt.

Om vi inte ens tar med offentlighetsprincipen i förhandlingarna och kräver att få ha den ograverad, kan vi inte då hamna i en situation där ett ärende kommer upp i domstolen och domstolen konstaterar att Sverige inte uppfyl-

ler kraven, varpå vi tvingas att förändra i tryckfrihetsförordningen, om det skulle visa sig att uppgifter som rör personer lämnas ut t.ex. till journalister?

Anf. 53 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Frågan var om offentlighetsprincipen skulle kunna komma upp i domstolen. Såvitt jag har erfarit från jurister och från EG slår man fast att den inte berörs. Varje land för på detta område sin egen politik.

Till yttermera visso kan det icke bli en domstolsfråga så länge det inte finns någon underliggande rättsakt. Det vore en sak om det fanns en rättsakt som berörde offentlighetsprincipen, en gemensam EG-bestämmelse. Då kunde fråga uppstå om tolkningen av denna. Men eftersom det inte finns en sådan underliggande rättsakt, är det svårt att se hur man skall kunna anhängiggöra något ärende och ta upp det i domstolen.

Som jag sade tidigare är det vår avsikt att även i vårt öppningsanförande deklarera offentlighetsprincipen såsom ett omistligt svenskt värde. Det kan finnas anledning att fundera över om man skall förena det med något slags deklaration eller liknande under förhandlingarna för att ytterligare stadfästa detta. Om det skulle visa sig erforderligt är vi självklart beredda att göra det.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1992/93:58 om anknytningsinvandring

Anf. 54 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Lars Biörck har frågat mig om regeringen avser att harmonisera anhörigbegreppet i den svenska utlänningslagstiftningen med det som är rådande inom EG.

Utgångspunkten för Lars Biörcks interpellation är att de svenska reglerna borde harmoniseras med de inom EG rådande reglerna. Så som frågan är ställd är jag böjd att tro att den grundar sig på ett missförstånd om vad EG-rätten hittills har reglerat.

Om man vill jämföra den svenska utlänningslagstiftningens anhörigbegrepp med ett för EG-länderna gemensamt begrepp, måste man vara medveten om att ett sådant ännu inte existerar, på samma sätt som det ännu inte finns någon "EG:s invandringspolitik" i stort. En sådan är visserligen i vardande men långt ifrån något färdigt, tillämbart regelverk.

Det i dag rådande anhörigbegreppet inom EG-rätten avser fri rörlighet för EG-medborgare och deras anhöriga inom EG:s eget territorium. Invandring från länder utanför EG regleras inte av EG-rätten men har under de senaste åren varit föremål för mellanstatligt samarbete mellan EG-länderna, vilket resulterat i folkrättsliga instrument, t.ex. konventioner och resolutioner. Ett utkast till resolution föreligger sedan i höstas vad gäller principer för familjeåterförening, men någon resolution har inte kunnat undertecknas ännu på grund av meningsskiljaktigheter. Jag återkommer senare till resolutionsutkastet.

Rätten till familjeåterförening och skyddet för familjelivet återkommer i

en rad internationella konventioner och överenskommelser som Sverige tillträtt och som vi därmed åtagit oss att tillämpa i vår utlänningslagstiftning.

Enligt nuvarande svenska regler får uppehållstillstånd ges till en utlänning som är nära anhörig till en person bosatt i Sverige. Enligt praxis avses med nära anhörig maka/make eller sambo, hemmavarande barn under 20 år som är ensamstående, föräldrar och andra släktingar som är väsentligen beroende av en i Sverige bosatt person. Personer vars samtliga nära släktingar finns i Sverige, s.k. "sista länk"-fall, kan också få uppehållstillstånd.

Lars Björck menar att våra grannländer och övriga europeiska länder saknar motsvarande generösa regler. Principerna för anhöriginvandring i de enskilda länderna, som alltså regleras i varje enskild stats utlänningslagstiftning, skiljer sig på olika punkter vad gäller t.ex. personkretsen, kvalifikationstider och försörjningsplikt. Det är därför svårt att göra entydiga jämförelser. Den parlamentariska kommitté som nu tillsätts för att se över hela den svenska invandrapolitiken samt invandrings- och flyktingpolitiken kommer bl.a. att studera dessa regler.

Jan nämnde inledningsvis att det i dag för EG-rätten rådande gemensamma anhörigbegreppet gäller fri rörlighet inom EG för EG-medborgare och deras anhöriga. EG:s regelverk blir gällande även i Sverige när EES-avtalet träder i kraft.

Den fria rörligheten för personer inom EG, och således även inom EES, innebär att EES-medborgare får rätt att fritt flytta mellan de avtalsslutande länderna för att ta anställning, starta egen verksamhet, studera, bo och leva – enligt ett för hela EES gemensamt regelsystem. En gemensam arbetsmarknad skapas och medborgare i EG- och EFTA-länderna får rätt att utan krav på arbetstillstånd ta arbete var som helst inom hela EES-området.

Den fria rörligheten innebär också att familjemedlemmar till den som flyttar för att arbeta, studera eller pensionera sig i ett annat EES-land, oavsett nationalitet, har rätt att flytta med och bosätta sig i EES-landet i fråga. Med familjemedlemmar avses maka/make och deras barn som är under 21 år eller beroende av dem för sin försörjning samt föräldrar som är beroende av den som flyttar eller dennes maka/make. Maka/make och barn har, oavsett nationalitet, rätt att arbeta i det nya EES-landet.

EES-avtalet innebär en principiell rätt till uppehållstillstånd för medföljande som inte kan prövas annat än i begränsad utsträckning gällande släktskap och beroendeställning visavi den person som bosätter sig i ett annat EES-land.

Vad gäller EES-medborgare som flyttar till Sverige kommer man således i framtiden inte att kunna praktisera den s.k. uppskjutna invandringsprövning av maken/maken som är praxis i dag.

EES-medborgarens barn har rätt till uppehållstillstånd t.o.m. 21 års ålder i stället för nuvarande svensk praxis som är 20 år. Det finns heller inga möjligheter till bedömningar om barnen är "hemmavarande" eller "ensamstående", endast själva släktskapet måste styrkas. Bedömningar kan inte heller göras vad gäller medföljande föräldrar, utom avseende släktskap och beroendeställning.

Utgångspunkten för EG:s regler är alltså att den fria rörligheten för personer är något positivt och eftersträvänsvärt. För att underlätta för människor

att utnyttja sin rättighet att flytta skall familjen också ha en naturlig rätt att flytta och leva tillsammans.

Som ett led i avskaffandet av de inre gränserna inom EG har EG-länderna valt att harmonisera vissa delar av sina invandrings- och asylregler. Jag redovisade inledningsvis att detta arbete sker i mellanstatlig form. Det är således inte en del av EG-rätten. När EG:s statschefer antog ett gemensamt arbetsprogram för invandringspolitik i Maastricht i december 1991 identifierades familjeåterförening som ett prioriterat område.

Vid EG:s immigrationsministermöte i London den 30 november förra året diskuterades frågan om familjeåterförening, och ett utkast till en resolution om principer för familjeåterförening för personer som inte är EG-medborgare presenterades. Men man kunde inte enas på grund av irländska invändningar mot den del som handlar om arbetstillstånd för familjemedlemmar.

De principiella riktlinjer som läggs fast i resolutionsutkastet vad gäller familjeåterförening skall utgöra en harmoniserad "minimistandard" som inte får underskridas av det enskilda landet. Denna typ av minimiregler används ofta i EG-arbetet. Det uttrycks också klart och tydligt i utkastet att det inte finns något hinder för fördelaktigare regler på detta område om ett enskilt land så skulle önska.

EG:s medlemsländer är överens om att ta hänsyn till de uppräknade principerna vid eventuella ändringar i den nationella lagstiftningen. 1995 skall de individuella EG-ländernas nationella lagstiftning vara i överensstämmelse med reglerna, men det konstateras också att principerna inte är tvingande för de enskilda länderna.

Det skall också poängteras att denna resolution inte skall gälla för personer som beviljats flyktingstatus, eftersom vissa EG-länder har andra regler för flyktingar.

Vid ett svenskt medlemskap i EG kommer Sverige att, efter förhandlingar, bli delaktigt av de bestämmelser och principdeklarationer som arbetats fram inom EG före vårt inträde. Om man inom EG-kretsen antagit t.ex. den föreslagna resolutionen om familjeåterförening utgör den en del av den textmassa Sverige har att ta ställning till i medlemskapsförhandlingarna. Frågan om hur utvecklingen inom EG kommer att påverka Sverige skall också följas av den parlamentariska kommitté som nu tillsätts.

Vad är då en resolution och vad skulle det innebära om Sverige skulle skriva under en sådan? En resolution är ett icke-bindande folkrättsligt instrument som kan uppnå en viss bindning genom att vara tillräckligt precis i det den föreskriver eller genom nogsam tillämpning av de länder som skrivit under den. Resolutioner är ett av de instrument som används i EG:s mellanstatliga arbete och de ger inga sanktionsmöjligheter. När den europeiska unionen träder i kraft kommer troligen även resolutioner att kunna tolkas av EG-domstolen.

Utkastet till resolutionen, som Lars Biörck troligen grundar sin interpellation på, omfattar alltså familjeåterförening vad gäller personer som inte är medborgare i något EG-land i motsats till de EG-rättsliga reglerna som gäller EG-medborgare och deras anhöriga. Dessutom gäller resolutionen inte personer med flyktingstatus.

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation om anknytningsinvandring. Av statistiken över beviljade uppehållstillstånd för de senaste åren framgår klart att just denna typ av invandring är den som ökat mest. År 1991 fick 21 000 personer på detta sätt tillträde till det svenska folkhemmet.

Svar på interpellationer

Det är därför väldigt viktigt att riksdag och regering noggrant observerar den här utvecklingen, studerar tillgänglig statistik över olika typer av anknytningsförhållanden, gör internationella jämförelser, beaktar invandringens påverkan på samhällsekonomin och bedömer det humanitära behovet. Ja, i korthet skall man ta hänsyn till alla nationella och internationella aspekter när det gäller invandring av anhöriga.

Statsrådet uppehåller sig i sitt svar mycket vid EG-rätten avseende den fria rörligheten inom det stora EES-område som vi förhoppningsvis snart befinner oss i. Min fråga avser naturligtvis inte flyttningsrörelser inom EES-området, utan den syftar på invandring av flyktingskäl eller av liknande skäl. Det är den bakomliggande orsaken.

Det börjar för övrigt bli otidsenligt att använda ordet invandrare för person som flyttar inom EG- och EFTA-området. Om jag som sörmlänning skulle flytta till Småland, Bayern eller Normandie känner jag mig inte i någotdera fallet som en riktig utvandrare, lika litet som jag skulle betrakta en person från Skåne, Sjöland eller Kastilien som invandrare bara därför att han bosätter sig i Stockholm.

Av de 21 000 anhöriga som år 1991 fick uppehållstillstånd är också det absolut övervägande flertalet från länder utanför det blivande EES-området. I grova drag sammanfaller deras ursprungsländer med de länder som är mest förekommande när det gäller flyktinginvandring. Låt oss därför koncentrera debatten kring dessa kategorier och lämna de medborgare som omfattas av EES.

Statsrådet må förlåta mig att jag i min interpellation talar om EG-regler, när – som jag nu förstår av interpellationssvaret – jag skulle ha nämnt att det här handlar om ett arbete mellan EG-länderna som inte direkt gäller EG-rätt utan ligger på en mera folkrättslig konventionsbas. Det är ju faktiskt en formell skillnad. Men, Birgit Friggebo, vi menar väl samma sak, så vi kan hoppa över en byråkratisk tolkning!

Dessa konventioner försöker skapa gemensamma definitioner och en gemensam syn på det regelverk som sedan skall utformas på nationell bas. I den här frågan handlar det om den s.k. Dublinkonventionen, där bl.a. anhörighetsbegreppet definieras. Eftersom det är snävare än den nuvarande svenska tolkningen, frågade jag efter regeringens syn på en eventuell harmonisering.

Vid Lissabonmötet den 11 juni 1992 mellan invandrarministrar uppmanades dessutom till ett samarbete med EFTA-länderna i harmoniseringsfrågor.

Jag har egentligen inte fått något svar på den direkta frågan i min interpellation, nämligen om regeringen avser att harmonisera vår politik med EG:s när det gäller anhörighetsbegreppet, som det definieras i Dublinkonventionen. Enligt min mening är våra regler i dag för generösa och avviker kraftigt från de olika nationella regler som olika EG- och EFTA-länder tillämpar.

Jag hoppas att den parlamentariska kommitté som nu skall tillsättas får klara direktiv att studera konsekvenserna av den nuvarande politiken och ge förslag till harmonisering.

Personligen anser jag att det i de flesta anknytningsfallen bör krävas ekonomiska garantier för invandrades försörjning. Det kan egentligen synas mycket skäligt, eftersom anhörighetskriteriet just gäller "person som är väsentligen beroende av en i Sverige bosatt person". Vill en tidigare invandrare ta hit sina barn, sina föräldrar eller annan släkting, kan det ju inte vara fel att han eller hon också åtar sig att för åtminstone ett antal år fram i tiden svara för deras försörjning och inte utgår ifrån att det är samhällets uppgift. Visst kan det givetvis finnas fall där vi av humanitära skäl bör och får acceptera att den nya invandraren inte har några ekonomiska resurser. Men grundregeln bör vara ett krav på ordnat livsuppehälle. Det är för övrigt ett system som tillämpas i ett antal europeiska länder, så det skulle inte bli något unikt för Sverige.

Jag skulle gärna höra statsrådets åsikt i detta avseende och dessutom få en analys av stats resp. kommuns ansvar i denna försörjningsfråga. Som det nu är, är det staten som beviljar uppehållstillstånd, och i de fall där flyktingbidragsregler inte är tillämpliga drabbas mottagande kommun av höga kostnader för socialbidrag.

Själv kommer jag från Södertälje kommun. Med de erfarenheter jag har från kommunalpolitiken där kan jag försäkra statsrådet om att det är ett allvarligt problem för utpräglade invandrarkommuner. Det känns heller inte särdeles rättvist att kommunen skall drabbas när staten tagit beslutet. Återigen är detta en fråga som kan vara ett lämpligt medskick till den parlamentariska invandrarkommittén.

Jag skall återkomma med några frågor beträffande den statistiska uppläggningsen i fråga om invandrarregistreringen.

Anf. 56 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Statsrådet Ulf Dinkelspiel var nyss här och informerade om förhandlingarna med EG. Finns det någonting som människor efterfrågar i dag när det gäller EG och vad vi står inför är det information om vad som gäller och vad det kommer att innebära. Detta var bakgrunden till att jag ville ge en fullödlig information om familjeåterföringsregler visavi EG-staterna.

Jag är inte säker på att alla delar Lars Biörcks uppfattning om och värdering av vem som är invandrare eller inte. Fortfarande är det oberoende nationella stater, där man blir medborgare i en stat. Jag tror att de allra flesta svenskar betraktar dem som nyligen har kommit hit också från ett EG-land som invandrare, i varje fall under den första period som de befinner sig i Sverige. Än har vi inte brutit ner nationsgränserna. Fortfarande blir man medborgare i ett visst land.

Jag tog som utgångspunkt för mitt svar den fråga som Lars Biörck ställde, nämligen om vi vill harmonisera familjeåterförningsbegreppet med det som är rådande inom EG. Det finns inga regler när det gäller invandring från stater utanför EG. Det finns ett resolutionsutkast som ännu inte är antaget.

När det gäller flyktingar finns det över huvud taget inte ens ett resolutionsutkast att ta ställning till.

Lars Biörck tog upp Dublinkonventionen. Det handlar om ett mellanstatligt arbete mellan EG-länderna. Den är inte heller ännu ratificerad av alla stater och gäller därför inte ännu. Vi följer det arbetet mycket noga. Vi blir också inbjudna till de olika möten som hålls och blir informerade om vad som är aktuellt och på gång. Vi har för vår del sagt att vi vill involveras ännu mer i detta arbete. När nu plattformen för förhandlingarna inför EG kommer att presenteras kommer vi återigen att framhålla vår önskan att bli involverade i arbetet, så att vi redan nu, innan vi skall ta ställning till om vi skall bli medlemmar eller inte, kan påverka utvecklingen.

Man diskuterar om det skall göras en s.k. parallellkonvention till Dublinkonventionen, så att andra länder än EG-länderna, t.ex. Sverige, skulle kunna ansluta sig till denna parallellkonvention, om nu Dublinkonventionen så småningom kommer att antas av alla länder. Från Sveriges sida driver vi mycket hårt frågan om att vi önskar en sådan anslutning.

Till sist frågan om kommunernas ekonomi och över huvud taget ekonomin när det gäller flyktinginvandring och familjeåterföreningsinvandring. När man väntar på ett beslut är det staten som helt och hållet betalar kostnaderna för flyktingförläggningar och liknande. När flyktingarna fått sitt uppehållstillstånd och har rätt att vara i Sverige, får kommunerna ett visst bidrag från staten i introduktionsskedet.

Det förhåller sig litet olika i kommunerna. En del kommuner gör vinster på introduktionersättningen, medan andra kommuner inte klarar att hålla sig inom dessa ramar. Det finns många exempel på kommuner där man har en mycket effektiv introduktion av dem som har fått rätt att stanna här i landet. Därmed kan de hushålla med resurser.

Varje år när det fastställs hur stort bidraget till kommunerna skall vara sker det förhandlingar med Kommunförbundet under vilka man går igenom huruvida ersättningarna till kommunerna är tillräckliga eller inte. Utgångspunkten är dock att det är staten som skall stå för kostnaden.

Anf. 57 LARS BIÖRCK (m):

Herr talman! Dublinöverenskommelsen är, som Birgit Friggebo säger, naturligtvis en konvention som inte har karaktären av EG-rätt. Men Dublinöverenskommelsen betecknar ändå den typ av regler som det kan vara lämpligt för de olika staterna att ansluta sig till. Jag kräver naturligtvis inte att Birgit Friggebo i dag skall svara på frågan om vad som kan vara lämpligt för Sverige. Det kan dock vara lämpligt att diskutera frågan i den kommitté som skall tillsättas.

Om jag har förstått saken rätt, ger man ett bidrag till kommunerna för ett antal år under förutsättning att det finns en flyktingstatus bakom invandringen. Det gör det nu inte alltid beträffande anhöriginvandring. Ofta finns det inte det. Det är därför som man på något sätt måste komma fram till ett system där frågan riktigt kan analyseras. I annat fall kan det fattas dåliga politiska beslut, samtidigt som den politiska debatten blir ytlig och intetsägende.

Jag har försökt forska litet grand kring hur det förhåller sig med anknyt-

ningsinvandring, men jag får aldrig några riktiga svar. Varken invandrarministern eller jag kan nog analysera orsaken till de 21 000 uppehållstillstånden. Det vore intressant att veta hur många barn det rör sig om, i vilka åldrar de är, hur många föräldrar och hur gamla de är, i vilken utsträckning de har möjlighet att komma in på den svenska arbetsmarknaden, vilka de övriga släktingarna är samt vilka kriterierna är för uppehållstillstånden.

I många fall är det blivande äktenskap som är skälet till uppehållstillstånd. Hur många av dessa äktenskap ingås med personer som själva är invandrare och hur många ingås med så att säga ursvenskar?

Enligt Invandrarverket är det ca 7 000 av dessa 21 000 som har anknytning till en flykting. Är det för dessa 7 000 som man kan få kommunalt bidrag? Resten av fallen – ca 14 000 – rubriceras som "vanlig" anknytning. Jag är mycket nyfiken på vad man på Invandrarverket menar med "vanlig".

Jag anar att det finns en annan brist i statistiken som gör att man inte kan få fram om den i Sverige bosatta personen är född svensk eller själv är invandrare med svenskt medborgarskap.

Anf. 58 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Dublinkonventionen innehåller regler om i vilket land som en asylansökan skall prövas. Det är inte meningen att man skall komma till Europa, kanske få avslag i det första europeiska landet och sedan åka vidare till ett annat land och söka asyl där. Tanken är att staterna skall ha något slags gemensamma regler om var asylansökan skall behandlas. Det är oftast fråga om i det första landet som den asylsökande kommer till.

Däremot finns det inte några regler i Dublinkonventionen om vilka bedömningar som skall göras, utan de skall utgå ifrån varje lands egen nationella lagstiftning.

Dublinkonventionen är mer en reglering om var beslutsfattandet skall ske och inte en reglering om efter vilka regler som asylpövningen skall göras.

Det pågår en diskussion mellan EG-ministrarna om huruvida man skall försöka att samordna också asylreglerna. Men man har inte kommit särskilt långt. Jag har tidigare från svensk sida hävdats att det är angeläget att det sker en samordning. Sverige vill vara med i det arbetet.

Eftersom länderna har olika regler, blir det oftast det land som har de minst generösa reglerna som blir styrande. Om något land stramar åt, tvingas grannlandet att också göra det. Till sist har ribban höjts väldigt mycket för de människor som söker asyl.

Lars Biörck talade om statistiken över familjeåterföreningar. Jag delar uppfattningen att den inte är särskilt fullödig. Eftersom den parlamentariska kommittén skall se på bl.a. familjeåteranknytning, utgår jag ifrån att man tar upp denna fråga. Kommittén har i uppdrag att undersöka hur familjeåterförening har fungerat och också se på reglerna i andra länder.

Anf. 59 LARS BIÖRCK (m):

Herr talman! I artikel 4 i Dublinkonventionen finns det en klar och tydlig definition av vem som egentligen är anhörig. Jag översätter till svenska: "Den ifrågavarande familjemedlemmen får inte vara annan än maka/make till den asylsökande eller hans eller hennes ogifta minderåriga barn (under

18 år), eller hans eller hennes far eller mor, där asylsökanden själv är en minderårig under 18 år." Detta är alltså en betydligt mer begränsad regel än den som i dag tillämpas i Sverige.

De svenska anhörighetsreglerna går ut på att det skall vara fråga om make, maka eller sambo. Men det framgår inte om det skall vara anhöriga till barn som är minderåriga. Vuxna personer kan alltså ta hit sina mycket gamla föräldrar. Det handlar om hemmavarande, ensamstående barn under 20 år. Det finns också en vag guttaferkaparagraf om annan släkting som är väsentligt beroende av en i Sverige bosatt person. Det finns också ett sista länkfäll. Begreppet är alltså väsentligt mer utvidgat än det som man finner i artikel 4 i Dublinkonventionen.

Jag har inte några grumliga avsikter med mina inlägg. Min bakgrund är att jag är gift med en person, för vilken jag har sökt uppehållstillstånd. Resultatet av denna affär för ca 30 år sedan är att jag har en son som i dag tänker göra exakt samma sak. Vad jag egentligen vill betona är att man borde införa kravet på att den person som söker uppehållstillstånd som anhörig också skall ha garanti för en ordnad livsförsörjning, en regel som tillämpas i andra länder såsom England, Frankrike, Belgien m.fl.

Anf. 60 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Diskussionen har nu vidgats utöver den fråga som ställdes om huruvida vi skulle anpassa oss till EG-rätten.

Som jag tidigare har informerat kommer den parlamentariska kommittén att syssla bl.a. med familjeåterföreringsfrågor. Då kan mycket väl de frågor som här har tagits upp aktualiseras inom ramen för detta arbete. Lars Björcks parti kommer att vara representerat i denna kommitté.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 1992/93:49 om differentiering av bensinskatten

Anf. 61 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Stefan Attefall har frågat mig om jag genom en differentiering av bensinskatten är beredd att medverka till att glesbygdsbor kompenseras för de kraftiga bensinprishöjningar som sker 1993.

Bensinskatteshöjningen tillkom på initiativ av Socialdemokraterna i samband med den första krisuppgörelsen. Det hade enligt min mening varit bättre om Socialdemokraterna i stället varit beredda att ställa upp på ytterligare minskningar av de offentliga utgifterna som motsvarade den statsfinansiella effekten av bensinskatteshöjningen. Så var inte fallet.

Med anledning av den prishöjning som blivit följden av bensinskatteshöjningen har avdraget för resa med bil mellan bostad och arbetsplats samt avdraget för resa med egen bil i tjänsten höjts till 13 kronor per mil 1993. Det höjda avdraget mildrar den höjda bensinskattens effekter för glesbygdsbor och andra som använder bilen i tjänsten eller på väg till eller från arbetet.

Jag vill samtidigt erinra om att en önskvärd miljödifferiering på skatte-

uttaget mellan blyad och oblyad bensin genomfördes i samband med bensinskattehöjningen. En ytterligare, geografisk, differentiering av den typ som Stefan Attefall efterlyser leder till administrativt merarbete.

Anf. 62 STEFAN ATTEFALL (kds):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Bo Lundgren för svaret, även om jag hade hoppats på ett mer utvecklat svar när det gäller just de idéer som jag lanserar i min interpellation.

Jag är medveten om att bensinskattehöjningen ingick i krispaket nr 1. Jag är lika litet glad som Bo Lundgren över att man har tvingats höja bensinskatten. Men nu är läget som det är, och jag var själv med och röstade igenom höjningen i riksdagen. Jag tycker dock att man borde fundera över hur bensinskatten slår och hur man kan lindra effekterna.

Behovet av en form av regional differentiering var stort redan före bensinskattehöjningen. Det accentueras nu ytterligare. Det beror helt enkelt på att människor i glesbygd är mer beroende av bil. De har inte tillgång till en fungerande kollektivtrafik. När de skall ut och resa finns det ofta bara ett alternativ, och det är att färdas med egen bil.

Glesbygdens avståndshandikapp förstärks ytterligare av att transportkostnaderna blir högre. Arbetspendlingen försvåras, vilket är särskilt bekymmersamt i glesbygden och i Norrlands inland.

SCB har gjort resvaneundersökningar, bl.a. från 1990/91. Av dessa framgår att 49 % av arbetsresorna i t.ex. Stockholm sker med bil, medan 81 % av arbetsresorna i Norrland sker med bil.

Resvaneundersökningar från SCB från 1984/85 visar att de personer som bor på landsbygden eller i mindre tätorter, dvs. orter med mindre än 5 000 invånare, reser i kilometer räknat 50 % mer med bil än människor i storstäder.

Det har gjorts en del för att lindra dessa effekter för glesbygden. Fordonskatten sänktes för ett antal år sedan med 384 kr per år i stödområdena. Det innebär ungefär 20 öre per liter om man kör 2 000 mil under ett år. Det är bra. Men nackdelen med detta är att det gynnar enbart privatpersoner och enbart människor som är mantalsskrivna i ett stödområde. Jag kommer själv från Västerbottens län. Om jag skulle vara mantalsskriven hemma hos mina föräldrar i Lycksele skulle jag få denna sänkning, oavsett om jag kör bil i Umeå, Stockholm eller någon annanstans i landet. Oavsett var jag skulle köra skulle jag dra nytta av detta. Det tycker jag inte riktigt skall vara poängen. Det är de människor som verkar och bor i stödområden som skall få denna skattesänkning.

Som Bo Lundgren sade har reseavdragen höjts från 12 till 13 kr per mil. Det är också bra. Men Bo Lundgren måste erkänna att han från början inte ville göra detta. Det var efter ett opinionstryck som denna höjning skedde. Men vad handlar detta om? Jag har gjort en kalkyl.

Om man har tio mils pendling varje dag – fem mil i varje riktning – vilket inte är helt otroligt om man reser exempelvis mellan Vindeln och Umeå. Då får man 3 kr kompensation efter skatt för tio mils körning per dag till följd av denna höjning.

SCB visar också i sina undersökningar att de som gynnas av höjda reseav-

drag är framför allt människor i storstadsområdena, därför att de i genomsnitt har högre reseavdrag. Det beror på att människor i mindre tätorter bor nära arbetsplatserna. Men det finns en mycket känslig grupp som har långa pendlingsavstånd och som inte får så mycket kompensation för detta.

Vad är då fördelen med en regionalt differentierad bensinskatt? Jo, den skulle öka rättvisan för människor som bor och verkar i glesbygder. Det skulle bli en synlig kompensation, vilket jag anser att man också skall ta med i bilden. Det blir ett slags psykologisk effekt av att man ser att det finns en viss fördelningspolitik även på detta område som gäller bensinskatten. Det riktas även till näringslivet som verkar i glesbygden och i t.ex. Norrlands inland. Det gynnar även turismen. När människor kör i dessa turistlän kan de få lägre kostnader. Det skulle inte handla om enbart var man är mantalsskriven.

Statsrådet hävdar att detta skulle innebära administrativt merarbete. Det är klart att det innebär ett visst administrativt merarbete. Men datateknologin har faktiskt utvecklats i Sverige. Vi har t.o.m. klarat av det som var helt omöjligt för några år sedan, nämligen differentierad mervärdesskatt på livsmedelsområdet. Detta har livsmedelshandeln klarat av utan att, såvitt jag förstår, skattemyndigheten har knäat på grund av detta. Skattemyndighetens problem består kanske av andra saker. Jag tror därför att vi skulle kunna klara av detta om det fanns en politisk vilja och att vi skulle kunna hitta ett system som innebar att vi skulle få en större rättvisa när det gäller hur bensinskatten slår. Jag tror att en regional differentiering därför skulle vara välkommen och upplevas positivt av människor. Den typ av bensinskattehöjningar som tvingas fram av samhällsekonomiska skäl skulle då upplevas som mer rimlig och rättvis. Därför efterlyser jag statsrådets vilja att se närmare på dessa idéer.

Anf. 63 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag är glad över att vi är överens om att man inte borde ha höjt bensinskatten. Det var i och för sig inte samhällsekonomin som krävde det, utan det var Socialdemokraterna, på grund av att de inte var beredda att acceptera tillräckligt stora neddragningar i utgiftsnivåerna.

Det är förhoppningsvis även en oavsiktlig missuppfattning att tro att jag skulle ha motsatt mig en höjning av reseavdragen. Tvärtom kan jag garantera att så länge som det kan skapas statsfinansiellt utrymme för avdrag eller skattesänkningar, och helst sänkningar när det gäller skattesatserna, kommer jag att försöka genomföra så mycket som möjligt.

Sedan säger Stefan Attefall att behovet av en regional differentiering är stort. Då får man försöka se litet grand på vad det kan finnas för underlag för detta. Om man tittar på reseavdragen vid 1992 års taxering, dvs. för inkomståret 1991, och ser på olika län finner man, vilket förvånar en del, att antalet personer med reseavdrag är större i flera andra län än i Norrlandslännen. Genomsnittet för hela riket är 15 %. I Norrlandslännen är genomsnittet 13 %, 18 %, 14 %, 16 % och 15 % i Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Det största antalet personer som får reseavdrag finns i Uppsala län där siffran är 21 %. Därefter kommer Hal-

lands län med 20 %, sedan kommer Älvsborgs län och Kristianstads län med 19 %.

Det kan emellertid vara fråga om olika kostnader. De siffror som jag har räknat upp gäller antalet personer. Men frågan är hur stora avdrag som det handlar om i procent av den inkomst av tjänst som människor har redovisat. Detta tycker jag är ett rimligt mått. Jag utgår från att det är lättare att hantera löntagarsituationen när vi ser på inkomsten av tjänst. Då får man ett mått på hur stor andel detta utgör i procent av inkomst av tjänst. Då finner man att det även i detta sammanhang är de nämnda länen som kommer före Norrlandslänen. Till dessa kommer även Gotlands län. Det är alltså fråga om en ganska jämn fördelning när det gäller såväl andelen personer som har reseavdrag som reseavdragen i procent av den inkomst av tjänst som människor har. Det kan naturligtvis inom varje län finnas variationer.

Det som Stefan Attefall föreslår – jag förutsätter att det skall vara statsfinansiellt neutralt – är en sänkning av bensinskatten i vissa regioner, t.ex. i Norrlandslänen som ju är mindre utsatta än vissa andra län, och en höjning i t.ex. Uppsala och Halland, som har den största andelen. Jag anser inte att detta är en rimlig ståndpunkt. Om man skall genomföra ett förslag, måste man utgå från att det finns ett behov. Enligt min uppfattning visar dessa siffror att detta behov av regional differentiering inte finns.

Anf. 64 STEFAN ATTEFALL (kds):

Herr talman! Jag har förstått att Bo Lundgren gärna vill sänka skatter. Här ger jag Bo Lundgren möjlighet att delta i en skattesänkning. De statsfinansiella effekterna skulle säkert inte bli så allvarliga i och med detta. Vi skulle säkert klara av att hitta en besparing som kan lösa problemen utan att vi behöver höja skatten för andra. Jag tror att detta är ett sätt att konkret sänka skatten, och vi kan inrikta denna skattesänkning på områden där detta verkligen skulle noteras med tacksamhet. Det skulle säkert bidra till att öka skatteministerns popularitet i vissa områden i Sverige.

Det viktiga i detta sammanhang är det principiella. Där man har alternativ måste förutsättningen att använda kollektivtrafik vara bättre. I så fall är man inte lika beroende av ett enda transportmedel.

Det andra som också är principiellt viktigt är: Vad vill vi åstadkomma med en relativt hög bensinskatt, oavsett om man tar med den senaste skattehöjningen eller inte? Jo, det är inte bara att suga in pengar till statskassan, utan det är bl.a. att hålla bensinförbrukningen på en lägre nivå och därmed även bilkörningen. Det finns ett miljöargument i det hela. Det är därför vi även har ökat skillnaden i pris mellan blyad och oblyad bensin.

Men var finns de största miljöproblem som orsakas av bensinförbrukning och bilkörning? Det är knappast i Tärnaby i Västerbottens inland eller i Åre eller i Jokkmokks kommun. Dessa problem finns i Stockholmstrakten och i andra storstadsområden och större tätorter. Jag anser inte att t.ex. Umeå borde omfattas av en differentiering, men däremot Tärnaby och Sorsele.

Det är dessa principer i skattesystemet som jag efterlyser, att man i skattesystemet tar hänsyn till olika saker.

Jag kan nämna att det finns en miljöavgift inbyggd i bensinskatten. Det är en koldioxidavgift på 74 öre. Man skulle kunna laborera med en sådan avgift

och låta den slå olika i olika områden i Sverige. Man kunde låta den slå hårdare i områden där man vill minska biltrafiken mer, där det finns fler alternativ och där det är möjligt att styra över till en kollektivtrafik som är relativt väl utbyggd.

Det har även tagits fram statistik bl.a. i samband med att skattereformen genomfördes. Den visar att medelkörsträckan per fordon inte är så mycket längre på exempelvis landsbygden i norr än i exempelvis Stockholm, men den är ändå längre än i en del andra områden i Sverige. Men framför allt är antalet bilar per hushåll mycket större på exempelvis landsbygden i norr, därför att man i mycket större utsträckning tvingas ha två bilar. Varje vuxen hushållsmedlem måste ha sin bil. Det behöver man inte ha på samma sätt i Stockholm. I norr är man beroende av bilen på ett helt annat sätt.

I storstadsområdena förekommer det mycket arbetspendling på grund av att t.ex. Stockholm byggs upp på ett sådant sätt att man skall pendla; man skall bo i en del av staden och arbeta i en annan. Sådan har utvecklingen varit. Det är något som man måste försöka komma åt, både med samhällsplanering och med utbyggnad av kollektivtrafiken. I storstadsområdena har man problem med bilar – trängsel och miljöproblem.

Men om man bor i en by fyra fem mil från en tätort innebär det problem, och till det måste hänsyn tas vid utformningen av bensinskattepolitiken.

Anf. 65 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Låt mig börja med att tala om behovet. Det går inte att komma ifrån att bilden av reseavdragen visar var problemen kan finnas. Det är ett mått på om man behöver bilen och om man måste ha kostnader för bilen. Det visar sig då att de största problemen, om vi nu skall kalla det för problem i detta avseende, finns i Uppsala, Kristianstads, Hallands och Älvsborgs län. Om man dessutom, vilket jag tycker är rimligt, ser om det kan röra sig om längre sträckor och också ser på antalet personer, vilket inte säger hur långa sträckor det rör sig om, kan man titta på reseavdragen i procent av inkomsten. Då finner man att det även där är ett antal andra län som kommer i fråga.

När det gäller bedömningen av det administrativa arbetet – bortsett från att problemet är jämnt fördelat över landet, även om det finns toppar och bottnar, och topparna finns alltså inte i Norrlandslänen – var vi överens om att det finns ett administrativt problem men att det skulle kunna hanteras. Ja, möjligen skulle det kunna hanteras om det hade gällt ett förslag rörande Norrlandslänen eller vissa andra län. Men nu säger Stefan Attefall att Umeå inte skall omfattas men däremot Tärnaby. Jag antar att det i fråga om Kristianstads län, som ligger väl framme i detta sammanhang, skulle vara normal bensinskatt i Kristianstads tätort men att det i Glimåkra, Sibbhult eller Tommelilla, som är glesbygdsområden, skulle vara lägre bensinskatt. Det skulle i sin tur innebära att människor när de passerade förbi skulle passa på att tanka på de ställen där bensinskatten är lägst. Var och en inser att det måste bli ett komplicerat system om vissa orter skall ha lägre bensinskatt.

Jag har full förståelse för Stefan Attefalls interpellation mot bakgrund av att det råder en utbredd missuppfattning att det för vissa regioner i landet finns ett specifikt problem som kan lösas genom differentieringar. Det fram-

går helt klart av statistiken att problemet finns överallt i landet och inte kan lösas på det här viset.

Anf. 66 STEFAN ATTEFALL (kds):

Herr talman! Hur reseavdragen slår över landet är först och främst inte enbart beroende av om man har ett behov av att använda bilen för resor till jobbet. Att man måste transportera sig till jobbet är klart, men det finns i större tätorter alternativ i betydligt större utsträckning. De brister som finns i kollektivtrafikens utbyggnad kommer där kanske att åtgärdas genom Denissuppgörelser och liknande insatser.

Men vad man glömmer bort i debatten är att man inte får stirra sig blind på resebidragen. Det gäller här alla resebehov. Den som skall åka till affären, till kulturella nöjen osv. har inget alternativ i de områden som det gäller. Man måste se till helheten. Statistiken visar att man tvingas till en större tätthet i dessa områden, exempelvis i stödområdena, än i övriga Sverige. Man är i dessa områden på ett helt annat sätt beroende av bilen.

Mitt förslag till differentiering innebär inte heller en differentiering mellan Kristianstad och grannkommunerna i länet. Jag är bl.a. inriktad på stödområdesindelningen. Vi har ett väl uppbyggt system med stödområden, och vi kan följa deras indelning. Man rör sig då i glest befolkade områden. Eftersom det ofta är ganska långt mellan bensinmackarna, slipper man problem med att dessa på nära håll tillämpar olika skattesatser.

Jag ser det alltså som ganska enkelt att lösa sådana problem. Men frågan är också i vilket avseende man är mest handikappad i ett stödområde. Jo, det är avståndsmässigt. Människorna där har exempelvis inte sämre förutsättningar att utveckla sitt område och skapa ett gott näringslivsklimat, utan det är avståndshandikappet som vi måste hjälpas åt att bygga bort. Att bygga vägar och järnvägar är ett sätt, men också att ha en skattepolitik som inte ytterligare ökar på detta avståndshandikapp. Också detta gör att en differentiering av regionala skäl har sitt berättigande.

När man ser till helheten inser man att resebidrag är ett ganska trubbigt instrument, som inte tar hänsyn till den totala bilden. Jag skulle därför vilja att statsrådet övervägde detta ytterligare en omgång.

Anf. 67 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag har respekt för glesbygdens problem. Jag inser naturligtvis att avstånden i Norrlandsregionen är betydligt mycket större än exempelvis i Skåne. Men det som jag har velat visa är att problemet finns i hela landet. Det är naturligtvis mycket svårt att genomföra en differentiering som kommer att ha någon nämnvärd effekt för de berörda. Rimligen leder en sådan till att man drar ned på förmåner eller lägger på skatter för andra.

Slutsatsen för mig är att det svenska högskattesamhället kan få en bättre profil bara genom lägre skatter och att vi därför hade bort undvika bensin-skattehöjningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anmälades att följande fråga framställdes

den 20 januari

1992/93:331 av *Carl Fredrik Graf* (m) till arbetsmarknadsministern om fördelningen av länsanslagen:

I årets budgetproposition behandlas på sedvanligt sätt frågan om regionala utvecklingsinsatser under anslaget D2 i Arbetsmarknadsdepartementets budget. Föredragande statsrådet skriver att det bör ankomma på regeringen att även fortsättningsvis fördela anslaget mellan länen efter de regionala problemens svårighetsgrad och utfärda de föreskrifter som krävs.

I Halland, som under 70- och 80-talen kunnat glädja sig åt en mycket god utveckling, med bl.a. låg arbetslöshet och hög befolkningstillväxt, ser vi nu en delvis annan tendens. Omställningsproblemen i jordbruket och en lägre andel teknikintensiva företag än i riket i allmänhet ger särskilda problem. Efter vad jag förstått erhåller Halland 5 miljoner kronor av de över 1 miljard kronor som fördelas över landet. Därmed ligger Halland längst ned på listan.

Jag vill med anledning av detta ställa följande principiella fråga:

Hur definierar statsrådet de regionala problemens svårighetsgrad, när anslagen mellan länen skall fördelas?

14 § Kammarén åtskildes kl. 16.03.

Förhandlingarna leddes

av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 9 § anf. 31 (delvis) och

av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Torsdagen den 21 januari

1 § Meddelande om ändrad partitillhörighet	1
2 § Val till Parlamentariska församlingen i konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK)	1
3 § Val till Gemensamma parlamentarikerkommittén EG-Sverige .	1
4 § Utökning av antalet suppleanter i socialutskottet	3
5 § Val av suppleant i socialutskottet	3
6 § Svar på interpellation 1992/93:59 om den sociala välfärden . . .	3
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Sylvia Lindgren (s)	
Eva Zetterberg (v)	
Ingela Mårtensson (fp)	
7 § Svar på interpellation 1992/93:62 om svensk alkoholpolitik av- seende EG och EES	14
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Karin Israelsson (c)	
Sten Andersson i Malmö (m)	
Berit Löfstedt (s)	
8 § Svar på interpellation 1992/93:57 om ursprungsbefolkningar . .	25
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Ingela Mårtensson (fp)	
Berith Eriksson (v)	
9 § Svar på interpellation 1992/93:47 om energikrisen i Litauen . .	32
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Kristina Svensson (s)	
Pär Granstedt (c)	
Ajournering	37
Återupptagna förhandlingar	37
10 § Information från regeringen om EG	37
Statsrådet Ulf Dinkelspiel (m)	
Stina Eliasson (c)	
Gudrun Schyman (v)	
Ylva Annerstedt (fp)	
Hadar Cars (fp)	
Förste vice talmannen	
Birgitta Hambraeus (c)	
Charlotte Cederschiöld (m)	
Pär Granstedt (c)	
Ingela Mårtensson (fp)	
11 § Svar på interpellation 1992/93:58 om anknytningsinvandring . .	48
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)	
Lars Biörck (m)	

12 § Svar på interpellation 1992/93:49 om differentiering av bensin-		Prot. 1992/93:55
skatten	55	21 januari 1993
Statsrådet Bo Lundgren (m)		
Stefan Attefall (kds)		
13 § Anmälan om fråga		
1992/93:331 av Carl Fredrik Graf (m) om fördelningen av läns-		
anslagen	61	

